

התפתחות הרפת בכפר ויתקין וזכרונות אישיים

כתב: גדעון הרובי

הקדמה

ענף הרפת היה, בזמן הקמת הכפר, אחד מתוך שלושת הענפים המרכזיים (רפת, לול ופרדס) של המשק החקלאי האינטנסיבי.

תחילתו לוותה בקשיים גדולים: תמורה כלכלית נמוכה, ידע מועט בהזנה, בטיפול בפרות והעגלות, תנאי שיכון לא מתאימים ועבודה קשה של יום ולילה, 365 ימים בשנה. אך העוסקים בענף ידעו להתמיד, להתגבר ולהשתפר והביאו את הרפת למצבה הנוכחי. ענף טוב שמפרנס את בעליו בכבוד.

פרות ראשונות

ד"ר אליעזר אשכנזי, הוטרינר הראשון בכפר, כתב ב"תלמים – חוברת העשור לכפר ויתקין¹: "ההתחלה הייתה רכישת כתריסר עגלות מבכירות על ידי החברים מ"קבוצת הכיבוש" ב"בית הגדול".

בשנת 1932 הגיעו לשכונה הזמנית ליד ה"בית הגדול" כשמונים חברים בעלי משפחות, וכמה מהם הביאו למקום את פרותיהם. "הפרות היו קשורות כל היום בקרבת ה"שכונה" ללא כל הזנה רציונאלית" (ד"ר אשכנזי). איתן לביא סיפר, כי אביו אריה ליפשיץ (לביא), הביא מהרצליה שתי פרות והיה מחלק חלב לאנשי השכונה. היה לו פנקס בו נרשמו כמויות החלב, הפנקס נשמר שנים רבות אך סופו שאבד.

משה תהבלום מספר בספר "כפר ויתקין החלום ושברו" על פרה שהביא בבואו לשכונה הזמנית בחודש מאי 1932.

הפרה הראשונה במשק הורי נקנתה בשנת 1936 מרפת ברח' גאולה שבדרום תל-אביב וניתן לה השם "גאולה". היא המליטה במשקנו כעשר פעמים, תמיד עגלים זכרים...

איתן גולן כתב על קיר הרפת החדשה ב"פרוייקט הרפת" כי "רפת זו התחילה בפרה אחת שנקנתה על ידי סבתא איטקה בעמק יזרעאל". אני זוכר שסבתא איטקה נתנה לאחת העגלות שם מקורי – "דִּןְקָא".

אלה רק דוגמאות ובודאי שלכל משק בכפר יש סיפור על הפרה הראשונה.

על מחלות ומגפות

חיים יובל (יבלונסקי) מספר בחוברת "סיפור חיים" על קניית פרה מעורבת מגזע מקומי והולנדי במושבה הגרמנית "שרונה", שהתברר אחרי כמה שנים שהייתה נגועה ב"הפלה מדבקת" והדביקה במחלה פרות נוספות "והלואי שהייתה נשדדת בדרך על ידי תושבי הכפר אום האלד, כשהמשאית שקעה בחולות לידו"...

¹ יצא לאור בשנת 1940

חיים ממשיך וכותב: "הוכרתי לבנות רפת ארעית, כדי לבודד את הפרות שנדבקו במחלה... ההבראה המוחלטת באה רק אחרי שהוצאתי למכירה לבשר את כל הנגועות במחלה. רססנו את מבנה הרפת בתכשירים החזקים ביותר במשך חצי שנה ורק אחר כך נסעתי למושב בלפוריה שעמק יזרעאל וקניתי שם מספר פרות וענף הרפת החל לשגשג מחדש".

המקרה הזה של קניית פרות חולות לא היה יחיד. במשך השנים נקנו והובאו לכפר פרות חולות בשחפת, פרות נגועות בקרציות נושאות מחלות קדחת למיניהן. לפרה שקניתי בשנות החמישים היו יבלות מדבקות על הפטמות. לבסוף למדנו שהטוב ביותר הוא לגדל עגלות במשק או לקנות רק מאנשי הכפר.

לגבי התרופות לפרות הצרכניה החליטה שהתרופות נשאות ברשותה. דר' אשכנזי מציע שהתרופות יעברו אליו. (זלצר שלמה): "החקלאית" הייתה צריכה לקחת עליה את התרופות, דוגמת קופת חולים".

ביעור שחפת

מארכיון הכפר:

24.3.1951 טז' אדר ב' תשי"א באסיפה הכללית ד"ר אשכנזי מרצה על הצורך לעשות בדיקות שחפת. הוחלט לבצע ואת התוצאות להביא למועצה והאסיפה.

הוחלט לעשות חיסון נגד מחלת ההפלה.

8.5.1952 ישיבת מועצה "בעור שחפת בבקר של הכפר – הוחלט בחיוב. ההחלטה הועברה לאישור האסיפה.

24.5.1952 אסיפה כללית – הוחלט להתחיל ממחר בבדיקות שחפת. נבחרה ועדה לפיצויים במקרה של הפסדים.

30.5.1952 באסיפה הכללית הוחלט:

א. מחזירים פרות לרפת שחוסלה מתוך פרות הכפר הבריאות.

ב. במקרה של חיסול רפת, החבר מקבל פיצויים עבור ההפסד של החלב, עד שתוקם הרפת מחדש. תקופת הפיצויים עד שישה חודשים.

5.7.1952 באסיפה הכללית התקבלה ברוב מוחלט ללא מתנגדים ההצעה לביצוע בעור שחפת. נבדקו בכפר 139 רפתות, מתוכן 55 רפתות נגועות. חלק מהפרות עומדות לבדיקות נוספות. 114 ראשי פרות ועגלות עומדות להוצאה, בתוכן עגלות בגיל 10-13 חודשים. רוב הנגועות הן פרות צעירות.

ב-30 משקים – 1 ראש נגוע

ב-12 משקים – 2 ראשים נגועים

ב-6 משקים – 3 ראשים נגועים

במשק 1 - 4 ראשים נגועים

במשק 1 – כמעט כולו

אין בפרוטוקול פרסום על 5 משקים נוספים.

הכמות הזו מהווה 6-7% מהעדר. יש לחשוב שיצטרכו להעביר 25 ראשים בריאים למשקים הנגועים

הוטרנר דר' גרינברג מסביר באסיפה הכללית:

"השחפת בכפר היא מזן מיוחד שעלול להתפשט במהירות רבה. פסק הזמן בין הוצאת (למשל) 5 ראשים ממשק לבין חידוש הרפת – שלושה חודשים. קודם כל, נוציא מהמשקים בהם השחפת מאיימת ביותר על רפת הכפר. לא כל פרה שהגיבה מפיצה את המחלה. ולדות (עגלות) מפרות שהגיבו, צריכות לקבל חלב מפרות בריאות. אם הכפר יפעל במרץ לבעור השחפת, הוא לא יתחרט".

נבחרה ועדה בת 5 חברים לביצוע והערכת הבקר שיוצא במסגרת הביעור.

12.8.1952 בישיבת מועצה (אברהם תורן): "הכפר צריך להיות אחראי כלפי החבר בסכום מכסימלי של 500 ל"י ומינימלי של 400 ל"י לפרה. הממשלה תוציא 20 פרות ויהיה הפסד של 100 ל"י לכל אחת. יש חשש להפסד כללי של 10,000 עד 15,000 ל"י".

הוחלט: הועדה שנבחרה היא ועדת הערכה, ועדת ביצוע וועדת החזרת פרות. ההחזרה נעשית מתוך העדר הבריאות של הכפר.

השאלה היא איך לחייב את החברים למכור את הפרות השחפניות?

הוחלט להודיע לחברים שלא יסכימו למכור, כי במידה והפרה תימכר מאוחר יותר בהפסד, יהיה ההפסד על חשבון החבר.

המחיר שנקבע על ידי הועדה לכל פרה מחייב את הכפר ואת החבר.

אם פרה תימכר בסכום גבוה מהערכתה – התוספת שייכת לחבר.

בקשר ל-18 פרות שצריך להחזיר למשקים, יש לערוך רשימה מתי כל חבר רוצה לקבל ולבוא במו"מ עם חברים שמוכרים. אם לא תהיינה הסכמות תערך הגרלה.

מפרוטוקול הנהלת הכפר 5/9/1953 "ביעור שחפת, 150 פרות הוצאו מהכפר. מאחד עשר משקים הוצאו רוב הפרות. המשקים הנ"ל הוצאו ממיסי הכפר עד שנת תשכ"ג (!?) כלומר עשר שנים.

באסיפה שנתיית ב-29.9.1954 מסר מרכז הכפר הז' אהרון אמיר כי בעדר בכפר אין פרות נגועות בשחפת אך יש עוד מספר פרות חשודות.

בשנות ה-60 הציע לי החבר א. להשלים פיטום של שני עגלים רזים, שקנו האחים דולינסקי (דזיגאן ושומכר") באחד הישובים בעמק חפר. אחרי מספר שבועות, נערכו במשקי הכפר בדיקות שחפת והתברר שהעגלים חולים בשחפת... החזרתי אותם מיד, והיה לי מזל גדול שאף ראש ברפת שלנו ושל השכנים לא נדבק...

דר' אשכנזי מציין בסקירתו, בחוברת העשור לכפר, ש"העדר בכפר נקי ממחלת ההפלה המדבקת וגם לא נדבק במחלת הפה והטלפיים". מחלת "הפה והטלפיים" הגיעה לכפר מאוחר יותר, בכמה התפרצויות. הראשונה הייתה בשנת 1944. אני זוכר בילדותי את הסבל הרב של הפרות ושל החולבים. לפרות נגרמו פצעים על הפטמות והחליבה הייתה בידיים... כל משק נגוע, הושם בהסגר. את כדי החלב הביאו לרחוב בכניסה למשק, והחברים שבמשקם היתה המחלה, לא יצאו מפתח חצרם. רק כשמספר המשקים הנגועים היה גדול מאוד, הוחלט לבטל את ההסגר.

קדחת החלב ועוד

קדחת החלב הייתה מחלה די נפוצה עד שנות ה-80. הסתבר שהיא נבעה מהזנה בלתי מתאימה לפרות "יבשות". אחרי ההמלטה שהפרה הניבה כמויות גדולות של חלב, היא הוציאה כמויות גדולות של סידן (קלציום) מהמאגרים בעצמות שלה ואז לא יכלה לקום ולעמוד על הרגליים". הטיפול היה הזרקה והגמעה של סידן. הבעיה הייתה בחליבה. מרימים את הפרה בעזרת גלגלת, או הזרועות ההידראוליות של הטרקטור, קדמיות או אחוריות, וחולבים. לעיתים הענין נמשך כמה וכמה ימים. שמעתי בזמנו סיפור מאריק כהן ז"ל שלא היו לו אפשרויות להרים פרה כמוסבר והוא מצא פתרון. חפר בור תחת העטין וחלב כשהוא שוכב ליד הפרה. הוא התמיד בחליבה זו שבועיים! עד שהפרה הבריאה וקמה על רגליה.

בפרוטוקול האסיפה הכללית מתאריך ה-15.4.1950 נכתב: "בכמה מקומות בסביבה יש מקרים של מחלת הפה והטלפיים, יש צורך לחסן את הבקר"

ב-6.10.1951 (אליעזר גלעוז) באסיפה השנתית: "מבקשים את החברים שפרותיהם חלו במחלת "שלושת הימים" לא להכניס את החלב במשך 5 ימים לאחר הבראת הפרות, כי החלב הזה גורם להחמצה"...

הרבעת הפרות (פרייה)

יוסקה סמדר סיפר לי שהיה פר הרבעה בשם "נסיד" שהיה קשור בשרשרת ליד ה"בית הגדול". אפשר להניח שבימי גשם וסערה הוא הוכנס לאחד מהמחסנים שהיו בקומת הקרקע.

בשנת 1933, כשעברו לנקודת הקבע, בנו את הפריה בכניסה המזרחית לכפר. לכל פר היה תא מבטון יצוק וחצר פתוחה אשר נבנתה גם היא מבטון עם חלונות צרים בקירות. יתכן וחששו שחצרות הבנויות מצינורות מתכת לא תהיינה מספיק חזקות לעמוד בלחיצות של הפרים.

בשנים הראשונות היו מביאים את הפרות להרבעה בפרייה.

מתוך הפרוטוקולים:

"יש הכרח להזמין 2 פרים שוויצריים... הצלבה בין גזע שוויצרי לגזע הולנדי – מוצלחת"...

ב-13.12.1935 (גנני): בקשר לתקנון "קרן לויתן" האם במקרה של הפלה תוכל הקרן להשתתף? (בפיצויים)

ב-11.10.1935 (בן אריה): "לפריה יש השנה הפסד של 65 לירות. צריך להחליט מי נושא בהפסד, כל החברים, או רק חברים שיש להם פרות?"

ב-26.12.1936 (חרובי): "הסוכנות מוכנה לתת תקציב לפריה, פרים ומחלבה בגבולות של 900-1000 לא" "

ב-1.1937 בשיבת הועד עם ועדת העדר, (דר' אשכנזי): "יש לשבח את העדר על ידי הבאת פר אחד משובח מחו"ל. נתחיל בניסיונות להפריה מלאכותית. הכלאה בין הגזע השוויצרי להולנדי, אין לה סיכויים להצלחה..."

23.10.1943 "בפריה יש לנו 5 פרים, מצבם משביע רצון".

ב-6.7.1945 בשיבת מועצה (אברהם סברדלוב): "במכון ההרבעה הוחלט לעשות רק שינויים הכרחיים כיוון שעומדים לחול שינויים יסודיים בצורת העבודה במכון".

5.3.1948 (בישיבת הנהלה): " בגלל מספר פרות שהגיבו לשחפת יש להפסיק את הנוהל של הובלת פרות דורשות לפרייה. ומתחייב שההזרעות תתבצענה רק ברפתות. זה מחייב אמצעי הסעה לאוריון (המזריע). אוריון מציע לקנות כלי רכב מוטורי. הוחלט שבתקופה הראשונה, אמצעי ההסעה יהיה סוס ועגלה..."

הוחלט לגבות מכל עגלה הנולדת מפר קנדי 2 לא"י נוספות.

פרה שהתעברה משלמת לפרייה את כל ההוצאות. פרה שיצאה ואינה מעוברת משלמת מחצית מדמי ההזרעה.

ב-20.6.1949 (מועצה) הוחלט לרכוש מכונת לזלמן אוריון המיועדת לפרייה בלבד.

6.12.1951 (מועצה) (אוריון): "יש תוכנית להקמת פרייה מרכזית לאיזור שלנו, מזכרון יעקב ועד פתח-תקוה. בכל הארץ תהיינה ארבע פרייה אזוריות". הוחלט לקבל עקרונית את ההצעה בתנאי שלא תפגע בזלמן אוריון".

ב-7.12.1951 התקיים דיון באסיפת חברים והוחלט לקבל את ההצעה לפרייה אזורית.

בישיבת מועצה ב-8.12.1957 נמסר כי יש מו"מ להצטרפות לאגודת "און".

לפריים בפרייה בכפר נזקקו גם פרות מיישובי הסביבה. שמעתי סיפור מאישה המתגוררת כיום בנתניה כיצד בשנת 1944 התגוררו הוריה ברמת טיומקין והיה להם משק חקלאי קטן. בהיותה נערה בת 10 שלח אותה אביה לפרייה בכפר-ויתקין בעגלה שלהם בעלת 4 גלגלי עץ הרתומה לסוס כשמאחור קשורה פרטם המיוחמת. היא המתינה בצד בסבלנות רבה, מבלי להבין מה קורה במקום, ולאחר זמן מה קשרו חזרה את הפרה לעגלה והיא חזרה לביתה.

בשנת 1939 נשלח ד"ר אשכנזי לברית המועצות ללמוד הזרעה מלאכותית בפרות. כשחזר, לימד את המקצוע בארץ וזלמן אוריון, חבר הכפר, שהיה עובד הפרייה, החל להזריע את הפרות. כיוון שהיה צריך להקפיץ את הפר על מנת "לחלוב" את זרעו, הוחלט שבבוקר יוזרעו הפרות בפרייה וישמשו גם לצורך חליבת הפריים. אחר הצהריים היה אוריון מזריע ברפתות החברים.

זכור לי שבאחד מימי החורף בבוקר, אבא הוביל פרה לפרייה ועל העגלה היו קליפות תפוזים מכוסות בכפור. הפרה אכלה מהקליפות ונפגעה כך שהיה צריך להוציאה לחיטה...

על חליבת הפרות

את הפרות חלבו בידיים פעמיים וגם שלוש ביממה. במשקנו, אימי הייתה החולבת. בשנת 1949 היא שברה רגל ונעדרה מהרפת חודשים רבים. אבא לימד אותי לחלוב. הייתי בן 13 וחצי שנים וחלבתי 3 פרות בבוקר ובערב. אבא חלב את הפרה הרביעית, "הקשה", והיינו מסיימים את החליבה באותו הזמן. כשאמא חזרה לעבוד ברפת, התיישבה ליד הפרה "הקשה" וגמרה לחלוב אותה לפני שאני סיימתי את הפרה הראשונה...

בשנת 1948, "בהפוגה", קנה אבא שתי פרות ממשק בכפר וורבורג שהיה אז בטווח תותחי הצבא המצרי. אחרי שאחת הפרות המליטה התברר שיש לה פטמות קשות וסילון חלב דק מאוד. אמא היתה חולבת אותה ובוכה. הורי נאלצו למסור את חליבת הפרה לפועל צעיר וחזק ואז נודע להם שאפשר לנתח את הפטמות. הניתוח בוצע בהצלחה.

ההקלה הגדולה בעבודת החליבה הייתה כשהוכנסו לרפתות, בתחילת שנות החמישים, מכונות החליבה הראשונות, עם הכד המטלטל.

לאורך האבוס ברפת, בצד הפנימי, התקינו קו ואקום, בגובה של כ-1.5 מ' מהרצפה, מצינור ברזל בקוטר "1. ליד כל פרה הותקן ברז ואקום. במכונת החליבה הראשונה שלנו (תוצרת אלפא לאואל) היה מפעם (פולסטור) מגנטי ולכן צינור הואקום הגמיש, שהתחבר לברז ובצידו השני לפולסטור, היה מעביר גם זרם חשמלי נמוך. למפעם. כשהצינור התיישן, היה לעיתים מפסיק להעביר את הזרם והפולסטור מפסיק לפעום... הבעיה נפתרה כשהחליפו את הפולסטור המגנטי בפולסטור שהופעל על ידי ואקום. בתחילה חלבו בכד חליבה יחיד, אחר הוסיפו כד שני וגם שלישי.

בין משאבת הואקום לצינור הואקום המתכתי הורכב מחבר קצר מצינור גומי על מנת למנוע התחשמלות במקרה של תקלה במערכת. באחת הרפתות בכפר (משק נחושתאי) לא הורכב מחבר גומי ובאחד הימים אירעה התחשמלות בזמן החליבה. נפגעו מספר פרות ושלוש מהן מתו במקום. אחרי מקרה זה נבדקו כל מכונות החליבה בכפר על ידי החשמלאים של וולנר וכולן נמצאו תקינות.

על בעיית הפסקות החשמל בזמן החליבה התגברו בשתי דרכים:

האחת בהפעלת משאבת הואקום באמצעות מעביר הכוח של הטרקטור (הטרקטורים החליפו את בהמות העבודה בכפר כבר משנות ה-50).

הדרך השנייה הייתה ייצור ואקום באמצעות כונס האוויר של הטרקטור שהספיק לחליבה בכד אחד. היו משקים שקנו גנרטור קטן שהופעל ע"י מעביר הכוח של הטרקטור.

במחצית שנות ה-60, החל יצחק רגב ("ארצי") המסגר מבית-ינאי להקים מכוני חליבה בכפר. על פי זכרוני, הוקם המכון הראשון ברפת של אמנון גיסר. ברפת הישנה, נבנתה במה אחת בעלת 6 עמדות בשיטת שדרת דג ועליה עמדו הפרות ונחלבו לשתי צנצנות חליבה. במשך השנים הוסיפו צנצנת אחת ואחר כך עוד שלוש צנצנות, כך שהייתה צנצנת לכל פרה.

מאוחר יותר נבנתה במה נוספת, בצידו השני של בור החליבה. שורת צנצנות החלב הוצבה במרכז ואליהן נחלב החלב משתי הבמות.

במשקו של איתן גולן נבנה בתחילה מכון בשיטת הטנדם, כלומר מכון עם 2 עמדות ו-2 צנצנות חליבה.

על קבלת החלב במחלבה, כתבתי בשנת 2005 את "רקויאם למחלבה".

מבני הרפתות

רפאל בלטינסקי מספר בחוברת "סבא רפאל מספר"²: "היו לנו בהרצליה שתי מבכירות יפות שהיו היסוד לרפת. בניתי רפת זמנית מלוחות, מקום לאיחסון... וחצר מעמודים וחטי תיל... שכונ נאה עם חצר, סידור למים ואבוסים נוחים להזנה".

יעקב גור-אריה מספר בחוברת העשור לכפר³ על "צריף שנבנה בצורת רפת.. תא לפרות חולבות, תא לעגלות ותא למספוא ואפילו פשפש להוצאת הזבל לא החסירו בו... אלא שבינתיים יגורו בו החבר ומשפחתו שנה שנתיים..."

בשנת 1936 ניתן לכל משק בכפר תקציב של 300 לא"י לבניין בית, רפת, לול פח, רכישת פרה ועופות. ברוב המשקים בכפר נבנו רפתות מבטון יצוק במידות חיצוניות: אורך 7.20 מ' ורוחב 3.80 מ'. דלת ברזל כבדה עם מנעולים פנימי וחיצוני ומוטות ברזל של 16 מ"מ בחלונות. ממש מבנה מבוצר, אך עם גג דו שיפועי שכוסה ברעפים. הרפתות נבנו על ידי קבלנים חיצוניים שהעסיקו בבנייה את חברי הכפר. מספר מבני רפתות ראשונים קיימים עדיין לפחות בשני משקים בכפר, במשק עין-גל (הורוביץ) ובמשק טויסטר (דריז).

בחלק קטן מהמשקים, בנו בעליהם את הרפתות מבלוקים על מנת לחסוך בהוצאות הבנייה. בתוך הרפת היו אבוסים ולכל פרה ניתן מרווח של 1.20 מ', כך שלרוחב הרפת היה מקום ל-3 פרות בלבד, כשבין פרה לפרה מפריד צינור 1.5 אינץ', כפוף בצורת ר. המרווח הגדול נועד לתת מקום גם לחולב שישב על שרפרף נמוך. (כיום נותנים לפרה מרווח של כ-80 ס"מ בסגר ליד האבוס). הפרות נקשרו ליד האבוס בשרשרת ומאוחר יותר בעול יחיד. מחוץ לרפת התקינו חצר פתוחה שגודרה בעמודים וענפים של עצי אקליפטוס מקומיים שהחזיקו מעמד שנים ספורות בלבד. מחזה נפוץ היה שהפרות, אחת או כמה, היו יוצאות מהחצר מטיילות ורומסות את גינות הירק, סוחבות אוכל ובעל המשק והשכנים נזעקים להחזירן לרפת.

יוסף אשוח סיפר לי את הסיפור הבא: היתה לו חצר פרות מצ'וקמקת מעמודים וענפים של עצי אקליפטוס שנכרתו בחורשות הכפר. הפרות הרבו לפרוץ את החצר (בעיקר בלילות) ולטייל בחצרות וגינות השכנים. והשכנים במיוחד חיים דויד שרף התמרמרו וכעסו. באחד הלילות יצאה פרה מהחצר של יוסף אשוח, משק מס' 60, חצתה שבעה מגרשים וגם את כביש הכניסה לכפר, והגיעה למגרש של בלסקי (משק מס' 67) שם רבצה והמליטה עגל. אחרי ההמלטה קמה הפרה חזרה לרפת שלה והעגל נשאר. בבוקר גילה אותו יונה בלסקי, שלא היתה לו רפת, והוא סיפר לשכניו. יוסף הגיע, לקח בעגלה את העגל ושיכן אותו במתבן בחצרו בתוך תא בנוי מחבילות קש. אחרי כ-3 ימים ברחו בלילה הפרות מהמשק של חיים דויד שרף (משק מס' 58) הן הגיעו למתבן של יוסף, פרקו את התא של העגל והוא יצא לטייל. הוא עשה את אותה הדרך שעשתה אימו לפני ההמלטה, אלא שאיתרע מזלו ובדרך שתה מקערה שהונחה תחת הברז של חבית הנפט במשק של יגאל ארזי (משק מס' 65). הוא הגיע למקום בו נולד ושם נפח את נשמתו...

בחורף הפכו חצרות הפרות לבריכות של בוץ. היה לי דוד, עולה חדש שגר בביתנו בסוף שנות ה-40, הוא דיבר עם אבא על התנאים הקשים של הפרות ואבא ענה לו ביידיש "אלו פרות יהודיות, הן צריכות להסתגל לצרות".

מאוחר יותר יצקו רצפות של בטון בחצרות הפרות והיו מביאים בחורף חול לריפוד החצרות לאחר ניקויין.

בעת הקמת הכפר היה תכנון הענף שבכל משק תהינה 2 פרות ועגלה לתחלופה וזה בגלל מכסת הקרקעות המצומצמת. עם השנים הגדילו החברים את מספר הפרות, פרצו את קיר הרוחב ברפת "של הסוכנות" ובנו

² "סבא רפאל מספר", עמ' 39

³ "חוברת העשור לכפר", עמ' 24

מבטון תוספת לרפת עבור הפרות הנוספות. העמדות של הפרות הוצבו לאורך המבנה וקיר האורך הישן והסגור נפתח בחלקו כך שאפשר היה ביתר נוחיות להכניס פנימה לאבוסים את הירק והמספוא הגס.

בחלק מהמשקים בכפר נבנו מבני רפת חדשים מבטון עם עמדות, אבוסים ותעלת זבל.

השלב הבא, היה בניית סככה לאורכה של חצר הפרות, עם אבוס וסגר אוטומטי. היו בה יותר עמדות ונחסכה עבודת ניקוי הזבל מהתעלה שברפת.

אחרי מלחמת ששת הימים, בנינו בתוך הרפת הישנה את מכון החליבה הראשון במשקנו. עד להשלמת הבניה סדרנו קו ואקום לאורך הסגר, וחלבנו את הפרות בסככה.

לפחות בשני משקים בכפר, של משה חפר ואיתן גולן, נבנו רפתות לפרות על גבי "טפחות" ותאי רביצה. נחפרו בורות עמוקים שנבנו עם רצפת בטון וקירות ועליהן הונחו הטפחות. בשיטה זו ניתן לכל פרה שטה מינימלי. את הזבל הנוזלי שירד לבור, שאבנו במיכל שנגרר על ידי טרקטור ופזרו אותו בפרדסים ובשדות.

במקביל לבניית הרפתות והסככות לפרות, נבנו גם סככות לגידול עגלות.

פרות יבוא משוויץ והולנד

לאחר שנבנו הרפתות, בשנת 1936, הביאה הסוכנות לכפר פרות שיובאו משוויץ ואחר כך מהולנד.

ב-16/10/1935 "על החברים להזמין פרות במשך 7 ימים. חברת "הבוקר" שמביאה את הפרות) לא תזמין פרות מחו"ל אחרי חודש פברואר, מחוסר ביטחון להרביע את הפרות בחודשי הקיץ".

ב-6.12.1935 נאמר: "סיכמנו עם "הבוקר" את רשימת ההזמנות לפרות. בסה"כ 50 פרות מתוכן 7-8 הולנדיות שמוכנסות לנסיון. הפרים נקנים רק בכסף מזומן.

"הפרות הללו התקשו להתאקלם בארץ ובכפר. הן סבלו מאוד מתנאי האקלים, מקדחות שנגרמו מקרציות, עקרות חלקית או שלימה, תנובות חלב ירודות מאוד ופגעים שונים אחרים, ואלו גרמו לכישלון וירידה עצומה בענף. רוב הפרות נמכרו לבשר, ולא רחוק היום בו זכר לא ישאר מהן. ההפסד נאמד בשלושת אלפים לא"י ומעלה"⁴.

הפרות הגיעו באמצעות גוף שנקרא "הבוקר" בכמה משלוחים: במשלוח הראשון 18 פרות, בשני 45 במשלוח השלישי 18 פרות. שלושת המשלוחים הגיעו משוויצריה. ובמשלוח הרביעי היו 12 פרות הולנדייות.

חלק מהפרות לא היו ראויות. ב-23/3/1936 הגיעה לכפר ועדה מיוחדת להערכת הפרות בהרכב **כבשנה** (עצמון), פלמן, מקלר...

באסיפה הכללית ב-6.6.1936 נאמר "בעוד שבוע תבקר בכפר ועדה מוסמכת מטעם "הבוקר". תעשה הערכה כללית של כל הפרות".

בישיבת המועצה מיום 2/8/1936 (יעקבי): "מוסר כי יש כבר מסקנות של הועדה מטעם "הבוקר" שטרם פורסמו".

"הועדה להערכת הפרות ההולנדיות - עליה לגמור עבודתה תוך שבוע ימים"...

11.10.1936 (שלמה זלצר): "הבוקר" חייב בנוק הפרות הנגועות ב"מחלת ההפלה". הועדה שבקרה בכפר מטעם המרכז החקלאי קבעה הרבה יותר פיצויים משהציעה חברת "הבוקר"...

⁴ "חוברת העשור לכפר", מאמר של ד"ר אשכנזי

3/11/1936 מועצה. (יעקובי): "בעניין התביעה שלנו מ"הבוקר" התברר שאין לנו סיכויים להצליח... לא נצליח להשיג יותר מאשר "הבוקר" נותן לנו – 108 לא"י וצריך לגמור עם זה... כל המשקים כבר גמרו ואנו נשארנו היחידים במערכה הזו..."

שיבת מועצה 9/5/1937 ביחס להערכת הפרות השוויצריות: הוחלט לקיים את מסקנות ועדת ההערכה וכל התוספות שחברים צריכים להוסיף, לחברים אחרים, וכן ההפסד הכללי משתלמות על ידי הלוואת הסוכנות של השנה לתיקון הרפת שחותמים עליה כל החברים שהשתתפו בקניית הפרות השוויצריות"

ישיבת ועד 6/6/1937 : "אין כל אפשרות לממש את עניין ההשוואה כי הכשלון הוא כללי..."

ישיבת מועצה 6/6/1937 "הוחלט לבטל את ההערכה הישנה של הפרות מפני שאינה נותנת כל פתרון..."

אך רוב החברים המשיכו בסבלנות ועקביות לפתח את הענף. במקום הפרות המיובאות נקנו פרות שגודלו בארץ ועגלות שגודלו בכפר.

פרוטוקול ההנהלה מיום כט' שבט תשי"ד כתוב כי "שתי פרות הולנדיות, זכו בהגרלה אוריון וחסקלברג".

בריכת טבילה לבקר

כדי להתגבר על מכת הקרציות והקדחות למיניהן, נבנתה בריכת טבילה לפרות. את סיפור הבריכה שמעתי מפי מנחם מיודובניק. הבריכה היתה בצד הצפון מזרחי של הכפר ליד המגרש של שלמה זלצר (יורם זלצר) שברחוב דרך החול. הבריכה הייתה ארוכה וצרה ואיפשרה מעבר לפרה בודדת. אורכה של הבריכה היה כ-10 מ'.

לפני הכניסה היה מעין "משפך" שכיוון את הפרה לבריכה. הפרות קפצו לבריכה, אחת, אחת, ושחו בתמיסת החיטוי עד מרכז הבריכה ומשם היתה הרצפה בנויה בשיפוע עולה כלפי היציאה. הפרה יצאה לשביל יציאה צר, בין שתי גדרות, שם קיבל אותה בעליה, הרכיב על ראשה את "הראשיה" והוביל אותה לחצרו.

תמיסת החיטוי בבריכה הייתה מים + נוזל שנקרא "קטלדיפ". בשבתות היו החברים (שרובם עבדו בעבודת חוץ במשך כל ימי השבוע) מוליכים את הפרות לבריכת הטבילה, כשראשיהן בתוך "ראשיה" עשויה מחבל. הפרות השוויצריות קפצו ברצון למים ואילו הפרות האחרות נדחפו ע"י החברים. יש שפרה הייתה מסתובבת בין שני הקירות הצרים וה"מומחה" לסובב אותה חזרה היה הח' שלמה זלצר, שנולד וגדל במושבה סְהִינְדָק, אחת המושבות החקלאיות היהודיות בפלך חרסון שבדרום רוסיה.

ב-1936.1.24 נקבע תקציב להקמת בריכת הטבילה על סך 40 – 50 לא"י.

בן-ציון גפני כותב על הבריכה בחוברת "חידודין"⁵: "השוחט רב הָעֵרֶשׂ אומר "בכפר ויתקין יש הרבה אוכלי טריפות (טְרִיפְנֵי־אֶקֶס)... ואני לא רציתי לתת הכשר לחלב, אזי תנובה השפיעה על הוועד שיבנו מקווה בשביל הפרות..."

כשהפסיקו את הטבילה בבריכה, השתמשו במתקן להכנת תחמיץ מתפוזים...

ד"ר עמי נריה כותב בספרו, כי נבנו בארץ בריכות רבות כאלו, והתוצאות היו טובות מאוד.

⁵ בן ציון גפני "חידודין", עמ' 19

מרעה זרוע משותף לעגלות בשטח הכרם⁶

המרעה המשותף הוקם בשנת 1948 על יד 60 חברי כפר והוא השתרע על שטח של 130 דונם, שנזרעו בתערוכת של אספסת, עשב רודס ופספולום. האספסת נעלמה כעבור שנתיים ועשב הרודס השתלט על השטח. בסתיו זרעו בתוך צמחי הרודס זרעי תלתן וזון ששמשו למרעה באביב.

השטח חולק למשבצות וכל משבצת גודרה בגדר תיל מחושמל (חוט אחד מתוך השלושה). לשטח הובאו כ- 120 עד 140 עגלות מגיל שנה עד 18 חודשים והן רעו בשטח מאמצע חודש מרץ ועד סוף אוקטובר. באותה תקופה עדיין לא סימנו את הבקר בכוויות קרות. לכן, בנוסף לתווית הזיהוי שעל האוזן נכרכה שרשרת על צווארה של כל עגלה והוצמדה אליה תווית מתכת עגולה ובה הוטבע מספרה הסידורי. אמצעי זיהוי נוסף היתה מחברת שבה צייר פריץ, האחראי על המרעה, את הכתמים השחורים או הלבנים שעל גופה וראשה של כל עגלה.

חבר הכפר, פריץ אופנהיימר ניהל את המפעל. הוא היה אחראי על העדר בכל הקשור לנושא ייחומים, קשירות להזרעה, מעקב אחרי מצב העגלות וזימון וטרינר בשעת הצורך. כמו כן, היה אחראי על השקיית שטחי המרעה שנעשתה בהמטרה. דאג לקציר, לשדוד האדמה, לזריעה, דישון וכו'. פריץ נעזר בחלק מהעבודות הנ"ל בעובדים שכירים. ריסוס נגד קרציות בוצע על ידי החברים.

הרעייה בשדות הייתה בשעות הבוקר ואחר-הצהריים. בשעות החמות של היום נמצא העדר במנוחה בצל חורשות האקליפטוסים. בלילה כונס העדר לשטח מגודר ומואר ושני שומרים שמרו עליו.

התוצאות המקצועיות היו טובות, אך מבחינה כלכלית, המפעל היה יקר ולא הצדיק את קיומו ולכן הוא חוסל לאחר כ-10 שנים.

מתוך חוברת כה' שנה:

טבלת מספר הראשים וכמות החלב ששווקה במשך השנים (אלפי ליטרים)

	תש"ה	תרצ"ו	תרצ"ט	תש"ד	תש"ט	תשי"ד
ראשי בקר	246	168	609	1375	1569	
פרות	100	159	124	303	605	584
חלב	178.5	494.4	386.4	1035.8	2086.6	2176.5
מכירת פרות						338 חלקן למושבי עולים
מכירת עגלות						100

בפרוטוקול אסיפה כללית מתאריך ה-7.5.1949 מדובר על מכירת עגלות לסוכנות היהודית למען ההתיישבות החדשה: "ההנהלה החליטה לפי סדר זה: קודם לוקחים מרפתות של 12 ראש, אח"כ של 10 ראשים וכו' (גרנוב): מציע לקחת 20% מהגידול של כל משק.

⁶ על פי מאמרו של פריץ אופנהיימר בחוברת "תלמים", תשט"ו (1955) שהוקדשה ברובה למלאות 25 שנה לכפר.

(פליטמן): מציע לבחור בשלושה חברים, שהם יסדירו את מכירת העגלות. הוחלט: לקחת עגלות לפי מספר הראשים, "שזו גם היתה הצעת ההנהלה".

באסיפה שנתית ב-19.9.1955 אומר יבלונסקי "כל שנה אנחנו משלמים 7 פרוטות מליטר חלב ל"קרן תנובה"

תוצאות ביקורת חלב בנובמבר 1966

פרות בעדר	פרות בבקורת	ק"ג חלב אחוז שומן לפרה	חלבון בעדר	חלבון לפרה בבקורת	המלטת פרות מבכירות	המלטת פרות
825	610	3.70%	10.4 ק"ג	14.1 ק"ג	7	22

גידול עגלים

אחרי קום המדינה, התחילו לגדל ולפטם את העגלים שנולדו ברפתות (לפני כן מכרו אותם בגיל שבוע ל"תנובה").

8.1.1955 אסיפה כללית (מכצה) אין עוד נסיון בארץ לגדל עגלים בחצר המשק. יש לחשוב לגדל עגל כמו עגלה והוא יקבל במשקלו 20% יותר...

כיום נעשה הגידול בהצלחה. בשנות החמישים היה מעט מאוד ידע בנון. הורינו (וכנראה גם המדריכים המקצועיים) חשבו שצריך לגדל עגלים כפי שזה נעשה בעדרי בקר לבשר בארץ ובעולם, בשטחי מרעה.

25.9.1952 מועצה (החבר לוש) מדבר על גידול עגלים עד גיל 6 חודשים. עגל יפדה ב-180 לא". הממשלה מתחייבת להקצות לגידול, תערובת זולה ואבקת חלב. מגיל 6 חודשים עד 20 חודש יגדלו העגלים במרעה...

25.10.1952 אסיפה שנתית, (אברהם תורן) "אספקה וחומרי בניין לגידול עגלים מובטחים על ידי הממשלה בגידול מחושב ל 5-6 חודשים שאז מגיע העגל למשקל 150 ק"ג. הכפר הוא כמעט המשק היחידי שאינו מגדל עגלים... מציע לפתח את הענף במשקים. ישנו טיפול ש"החקלאית" תבטח את העגלים. הממשלה תספק חומרי בניין לסידור שיכון לעגלים".

בפרוטוקול הנהלת הכפר מתאריך כה' שבט תשי"ד (1954) נאמר "יש לראות ככדאי לגדל עגלים עד גיל שנתיים" (חרובי חיים). ובאותם פרוטוקולים של ההנהלה והמועצה מאותה תקופה מסופר על תכנית ליעד שטח לגידול עגלים במרעה, בשטח החולות בין צריפי כ"ג, בית הקברות ושטח "האי", שבו תהיה אפשרות לכל משק להחזיק עגל אחד או שניים... ". היתה הצעה לסדר שטח מרעה על גדות הנחל וגם באדמה הקלה ב"קובני"...

2.10.1954 אסיפה שנתית (יהודה רבינוביץ): "אפשר לצרף לשטח שעל יד צריפי כ"ג את שדה ד' שייתן שטח מרעה ל-450 עגלים..."

ב-16.10.1954 (צומר שמואל): "אצלנו המרעה רע ויקר" ... במקום אחר בפרוטוקול מסופר על אפשרות לשלוח עגלים לגידול בשטחי מרעה של קיבוץ מעגן מיכאל...

8.1.1955 אסיפה (מכצה גולדברג): "יש אפשרות לגדל עגלים עד גיל 6 חודשים או עד הסוף, עשרים חודש... (ישעיהו פורת): "מוסיף כי הממשלה נותנת הלוואות לקיבוצים לגדל עגלים בכוונה שינצלו את המרעה הטבעי, ולא יגדלו על מספוא קנוי..."

אבל החברים העדיפו (בצדק) לגדל את העגלים במשקיהם.

8.8.1953 מועצה: "שהעגלים יבוטחו בביטוח הפנימי".

בתחילה גידלו את העגלים בתאים וחצרות. מאוחר יותר בנו, בחלק מהמשקים, תאים מוגבהים כשהרצפה הייתה רצפת טפחות בגובה של כמטר מעל פני השטח. בחצר שלנו בנינו בור עמוק מכוסה טפחות שמעליו סככה. מלפנים אבוס ומאחור חצר פתוחה. מבנה זה התחלק לתאים והעגלים הוחזקו בקבוצות של 3-5 עגלים בתא. בשנים הראשונות לא ידעו במה להאביס את העגלים והם הגיעו בגיל שנה למשקל ממוצע של כ-350 ק"ג. היו מאכילים אותם בירק, בקלחי תירס גרוסים שגודלו בשדותינו וכו'. עם הזמן, ההזנה שופרה, הורכבה בעיקר מתערובת מזון מרוכז + קש והעגלים הגיעו בגיל שנה למשקל של 500 ק"ג ויותר.

בתחילת שנות ה-80 בנה בומי ספרים בחולות סככות וחצרות לגידול עגלים, מול סככות ההודים של פיטום א'. הוא גידל שם במשך כמה שנים עגלים שנקנו ברמת הגולן (מושב נוב, כחל ועוד).

בסוף שנות ה-80 או תחילת שנות ה-90 גידלו ופוטמו עגלים מעורבים בסככות של הודים בפיטום א' שבשטח "האי", על ידי שתי שותפויות האחת של המשקים דני וינטר ובומי ספרים והשניה על ידי ניר קפלינסקי ואלחנן שוויצר. כל שותפות גידלה כ-100 עגלים במחזור. לאחר תקופה של כשנתיים, בעקבות משבר בענף העגלים לבשר, הופסקה הקניה וגידול העגלים בסככות פיטום א'.

בשנות ה-2000 עברו כמה משקי חלב לגידול עגלים בלבד. משק רזי מגדל כ-100 עגלים בחצרו, מוולדות שנקנים בכפר וגם מבחוץ. משק אריק כהן קונה בכפר עגלים יונקים ומגדל כמות של 30 ראש בשנה. משק דהאן מגדל 250 עגלים בשנה, בסככות חדשות שנבנו אחרי חיסול רפת החולבות במשק זהר. משק גידי קוגל חסל את החולבות ומגדל כ-50 עגלים בשנה. משק קיפניס מגדל כ-400 עגלים בשנה. במשק פורת מפטמים כ-150 עגלים. במשק בלטינסקי כ-80 עגלים.

בסה"כ מגדלים בכפר למעלה מ-1000 עגלים בשנה.

הזנת הפרות

הפרות הראשונות בשכונה הזמנית ניזונו מ"תבן ערבי"⁷ ומזון מרוכז שהושג בקושי, "מחמת תנאי התחבורה האיומים"⁸. בחודשי האביב היו מוציאים אותן למרעה בשטחי הפור שבסביבה.

גם לאחר שעברו למשקי הקבע בכפר המשיכו להוציא את הפרות למרעה לשטחים לא מעובדים שהיו בכפר והסביבה כמו למשל ל"הרי שאול", הגבעות של חירות ב' ועוד. הרועים היו חברי הכפר.

בחוברת "תלמים", חוברת העשור לכפר, (אלעזר בן-אריה): "כי האשראי החודשי הניתן לחברים על ידי "ניבה" כולל אספקה, ירק, מרעה וכו' ". אריק בן-שאול זוכר ששייקה תהבלום ומרים ברכיהו היו מוציאים למרעה את העגלות מהרחוב שלהם.

גדעון אבני מספר שאת הפרה שלהם, היתה אימו פועה (פאיה) מוציאה למרעה כשהיא קשורה בחבל ארוך ליתד ברזל שנתקעה בקרקע.

חיים יובל (יבלונסקי) מספר שבשנות ה-30, בחורף, היה קוצר במגל ירק ליד ערוץ הנחל, מעמיס על החמור ומביא לפרה שבחצר. חברים קצרו עשב בשולי דרכים ובחלקות פור שבשטחי בית חירות ובית ינאי, והפרות נאלצו להסתפק במועט...

⁷ בפרוטוקול מ-2.11.1936 טוען בן ציון גפני: "אין תבן עברי, ואם ישנו, המשקים רחוקים. הוא יעלה לנו ביוקר שלא נוכל להשיגו..."

⁸ ד"ר אשכנזי, חוברת "תלמים" של שנת העשור לכפר.

באמצע שנות ה-30 הוקם מחסן האספקה שסיפק תערובת מזון מרוכז לעדר הבקר. התערובת סופקה בשקים של 50 ק"ג⁹. היא הכילה גרעיני חיטה ותירס גרוסים, כוספאות מבתי החרושת לשמן, סובין מטחנות הקמח, חרובים קצוצים שהובאו מקפריסין ומאוחר יותר קליפות הדורים מיובשות וקצוצות וכמובן ויטמינים, מלח וכו'. שחת של בקיה ואספסת גודלו בשדות הכפר וגם ניקנו מסוחרים.

עד תחילת שנות ה-40 עובדו שטחי האדמה הכבדה במשותף. היו מחלקים לכל משק ערימה קטנה של ירק ליד הכניסה לחצר, לפי מספר ראשי הבקר שבמשק. את הירק הביאו בפלטפורמות רתומות לזוג סוסים וגם על דבשות גמלים. בחורף לא הספיק המספוא שבשדות, וכן היה קשה להביאו בגלל הבוץ שבדרכים. נתנו לפרות קליפות של פרי הדר מבתי החרושת שגם בהן היה לעיתים מחסור.

לאחר חלוקת האדמה הכבדה בשנת 1943, אורגנו השטחים בארבעה שדות, "שדה א" שדה ב" "שדה ג" ו- "שדה ד" שכלל גם את ה"אי" (הנמצא צפונית לשכונת ההרחבה). כל "שדה" נחלק ל-150 חלקות, כך שלכל משק היו 4 חלקות של אדמה כבדה והן עובדו ב"מחזור זרעים".

אחרי מלחמת השחרור נוספו להם גם החלקות ב-"שומאלי א" "שומאלי ב" ו-"קובאני".

הגידולים שנזרעו בשדות היו:

סלק בהמות, כבד ועסיסי שנאכל על ידי הפרות, בחודשי הקיץ, בתאווה רבה. הזנים העיקריים היו סלוצטרופ ואקנדורף ומאוחר יותר היה גם זן חצי סוכרי בעל תכולת חומר יבש גבוהה יותר, עמידות טובה יותר לרקבון ויבול נמוך יותר לדונם.

לשחת גידלו כמה זני בקיה: בקיה מקומית, בקיה ארגמנית לא טעימה, ו-"בקיה עשור", שבשנת העשור למדינה החליפה את שתי האחרות.

תירס מספוא מזנים שונים. בשנים הראשונות גידלו זן "שן סוס מצרי", ו-"לגונה" ואילו אחרי קום המדינה, בשנות ה-50 וה-60, גידלו זני מכלוא טעימים יותר ובעלי אשכולים גדולים יותר.

בחורף, גידלו שיבולת שועל שהתחדשה אחרי הקציר הראשון ונתנה קציר שני בכמות פחותה, אפונת דן ואפונת בקר, פול ותלתן מוסגבי רב קצירי – עד 6 קצירים – שנזרע בספטמבר, ונקצר עד חודש מאי. אי אפשר היה לזרוע תלתן שנה אחר שנה בגלל מחלות.

תלתן פהלי חד קצירי נזרע לשחת.

אחרי קום המדינה, נזרעו שטחים של אספסת ועשב רודס שדחק את צמחי האספסת והשתלט על השטח.

בישיבת מועצה 18.12.1952 הוחלט "לא להקטין את המנה (ההקצבה של של מזון מרוכז) לפרות."

פרוטוקול ישיבת מועצה 10.1.1957 "חסרים מלאים במחסן האספקה".

בסוף שנות ה-60 הוכנס דגן חורפי רב קצירי – זון- שנקצר במכסחת ירק.

צמח אחר, וידן, דומה לסורגום, נקצר גם הוא במכסחת, בחודשי הקיץ.

גידולים נוספים היו סתויון שצמח לגובה של כ-4 מ' אך היה בעל איכות נמוכה וכרוב מספוא כנ"ל. שניהם נקצרו במעדר והועמסו ידנית על העגלות והפלטפורמות¹⁰. חלק ממשקי הכפר שהיו בעלי מגרשים גדולים

⁹ בסוף שנות השישים התחיל המחסן לספק תערובת בתפוזרת

¹⁰ מפרוטוקול אסיפה כללית (9.12.1944): "יש להכניס סתויון שלדברי אנשי גבעת חיים מניב יכול גבוה בשני קצירים..."

יותר מסיבות שונות (מדרוני וכו') נזרע בהם עשב ה-רודס. השטחים הזרועים גודרו וחולקו לכמה חלקות, והפרות והעגלות רעו בהם בקיץ.

בחורף, הפרות הסתפקו במועט, תערובת ושחת בצמצום, קליפות וירק כשהיו והן היו רעבות.¹¹

ב-25.12.1956 (אמיר) "מצב האספקה לא טוב. הממשלה לא נותנת את מה שמגיע ממנה, בשוק החופשי אפשר להשיג בכסף מזומן, אבל אין לנו כסף..."

נקודות בהשתפרות המצב:

- א. הכנסת המכסחות לירק.
- ב. הכנסת העגלות הפורקות באמצע שנות ה-70. לפני כן, היינו מביאים ירק, סלק בהמות וכו' בפלטפורמה עם מהפך הידראולי (הייבר).
- ג. בניית בורות התחמיץ הציבוריים, שהפכו אחר כך לחלק ממרכז המזון.
- ד. ייצור סוגים שונים של מזון כולי במרכז המזון.

אינונטר הרפת כמקור אשראי משקי וצרכני לחברים

משנות ה-50 ישנה תופעה בולטת בכפר: המצב הגזברי היה לא קל וקשה היה להשיג אשראי להוצאות פיתוח המשקים וגם להוצאות צרכניות. ואז התפתחה לה דרך להשגת אשראי. בפרוטוקולים של ההנהלה משנים אלו יש מאות בקשות לקבלת כסף בנוסח של: חבר "מוכר שתי פרות, מבקש לקבל תמורת אחת" (השניה נכנסת לחשבון). חבר "מכר פרה ב-800 לירות ומבקש לקבל 500 לירות". חבר "מבקש 1000 לירות לבנין, הוחלט בחיוב בחנאי שימכור מבכירה". חבר "מבקש לבנות מחסן- מכר פרה", הוחלט בחיוב. חבר "רוצה לבנות רפת, מכר שתי פרות, ואם לא יספיק (סכום הכסף) ימכור עוד פרה". חבר "רוצה להחליף את הסוס תמורת הפרה שמכר". "חומרי בנין עבור הבן – הוחלט לתת בעוד חודש כשיכניס את תמורת הפרה שמכר". חבר "מבקש 500 לירות לחתונת הבת הוחלט לאשר, שימכור פרה". "אם ימכור פרה יקבל 100 לירות". "300 לירות לצבע לבית, יקבל כשימכור פרה". "רוצה סוללה (לעופות) 6 מטר, מתוכנן למכור פרה, הוחלט שיקבל אחרי שימכור". "הוחלט: מכל פרה שימכור יקבל חצי מהתמורה", "מוכר שני עגלים, מבקש סוללה (לעופות) של 6 מ' עם גג – הוחלט בחיוב". "חבר רוצה 500 לירות לסככה, הוחלט אחרי שימכור פרה (מחוסר כספים)" ועוד הרבה מאוד דוגמאות.

בישיבת מועצה 16.6.1955 מחייבים את כל החברים למכור 150 פרות (כל משק פרה אחת) וחשבון החבר יזוכה כעבור 5-6 חודשים אחרי עונת הקלמנטינות.

הכנת תחמיץ בחצרות מירק שגדל בשדות הכפר

למיטב זכרוני, לאחר מלחמת השחרור הוקמו בחלק מהמשקים בכפר, מבנים עגולים מבטונדות שחושקו בחישוקי ברזל, בקוטר של כ-2.5 מ' ובגובה דומה. את המגדל מילאו בתירס או בסתיון שהובא למקום מהשדה וקוצץ במקצצה ניחת שהופעלה על ידי טרקטור מהמוסך. את החומר הידקו על ידי "ריקוד" של אדם או שניים, בתוך המגדל, תוך כדי הקיצוץ. את החומר הוציאו מדלת צדדית. אני לא בטוח שהשתמשו במתקן יותר מפעם אחת בגלל הקושי בהוצאת התחמיץ.

¹¹ הייתה תיאוריה לא לתת לפרה יותר מ-6 ק"ג תערובת ליום

היו גם בורות חפורים בקרקע, שמולאו בירק קצוץ והודקו באותה שיטה. בנוסף גלגלו על הירק חבית מלאה במים.

בתחילת שנות ה-50 נבנו על ידי קבלן בהרבה משקים, בורות מלבניים יצוקים מבטון באורך של 4.5 מ' רוחב 2 מ' וגובה 2 מ'. חלק מהבור נחפר באדמה ורובו היה מעל הקרקע. אני זוכר, שבבור שלנו מלאנו פעם אחת "תירס לגונה" שהובא מהחלקה שלנו וקוצץ במקצצה על ידי טרקטור קטן. כיוון שעבדתי בקיצוץ לא יכולתי להדק את החומר. להפתעתי רוב החומר היה בעל ריח טוב ונאכל ברצון. בחלק העליון, הייתה שכבה קטנה שנרקה. הכנסנו לבור גם קליפות הדר ופולֶפֶה של סלק סוכר. הכנסת החומרים לבור נעשתה ברובה בעזרת את שפיכה וזו הייתה עבודה מפרכת. גם כריית התחמיץ הייתה קשה ונעשתה ידנית, כך שרוב שנותיו שימש הבור, שנבנה תחת סככה, כמקום לשכון עגלות ועגלים קטנים...

בסוף שנות ה-60 הוקמו בורות עיליים מלוחות עץ של 1"1. בנו רגליים בצורת משולש שהועמדו בשתי שורות אחת מול השנייה ברווחים של מטר בין המשולשים. רוחב הבור היה כ-4-5 מ' והאורך 8-12 מ'. כל זוג רגליים נקשרו מלמטה בכבל פלדה דק של 5-6 מ"מ ואורכו קבע את רוחב הבור. הקירות היו מלוחות עץ של 1" והם חוברו במסמרים לצדדיים הפנימיים של המשולשים, אחד מעל השני. בחלק מהבורות הותקנו הקירות מפרופילים של פח, ששימשו בכפר גם ליציקת קירות בטון. באחד המקרים בעת בניית המתקן, נקטעה אצבע ידו של חבר¹² מפרופיל הפח שעמד בניצב לקיר בטון. את הקירות ציפו ביריעות פלסטיק.

לבור הוכנסה חיטה לתחמיץ שנקצרה במכסחת ירק הרתומה לטרקטור המשפחתי, לתוך פלטפורמות בעלות קירות רשת גבוהים. הפלטפורמות פרקו את הירק לתוך הבור וההידוק נעשה בגלגלי הטרקטורים הפרטיים. לצורך הכנת התחמיץ, התארגנו החברים בקבוצות של 4-5 חברים. העבודה הייתה קשה במיוחד בימי החמסין. הכיסוי היה ביריעות פלסטיק ועליהם הונחו צמיגים ואף שכבה דקה של חול. כריית התחמיץ הייתה ידנית, באמצעות את מיוחדת שאיתה חתכו פסים והעמיסו את התחמיץ בקלשון.

המהפך הגיע בשנות ה-70 כשנבנו בורות תחמיץ ציבוריים שמולאו בירק חיטה בחודש אפריל ותוך שנים ספורות היו לחלק ממרכז המזון שסיפק מזון מוכן לפרות ולעגלות במשך כל חודשי השנה.

בפרוטוקול מ-14.9.1950 (שמואל גבריאלי) באסיפה הכללית: "נעשה ניסיון על ידי מספר חברים להכנת תחמיץ שהוכיח את יעילותו, והשנה נרשמו הרבה חברים להכנת תחמיץ".

(סברדלוב אברהם): "השנה חלה ירידה באופן יחסי בכמות החלב... אנו משוכנעים שהירידה בגלל הרכב האספקה הבלתי סדירה. צריך להשקיע מחשבה איך להמעיט את תלותינו באספקה קנויה".

ב-1.10.1951 באסיפה השנתית: "68 חברים החמיצו כ-850 טון ירק... נמכרו כמויות גדולות של ירק החוצה".

מקצצה ציבורית נייחת לקיצוץ ירק

בשנות ה-50 כשהחלו להחליף את הסוסים בטרקטורים, נרכשו מקצצות ירק משומשות מקיבוצים, שהופעלו על ידי מעביר הכוח של הטרקטור. אז גם הועלה הרעיון להקים מקצצה ציבורית כזו, בעלת מנוע חשמלי. המקצצה הוקמה ליד תחנת הדלק בכניסה המזרחית לכפר. הוקם סילו קטן בעל שני תאים וארובת המקצצה מילאה פעם את התא האחד ופעם את השני¹³. החבר היה מגיע למקום עם העגלה העמוסה בתירס או סתויון,

¹² של החבר אורי אמיר

¹³ התכנון היה לפי זכרוני של חבר הכפר דן אנקורי

מקציץ את הירק לאחד התאים, וכשגמר הכניס את העגלה תחת המשפך של התא וגרף לתוכה את החומר הקצוץ. באותו זמן הוסטה הארובה לתא השני וחבר נוסף קיצץ את הירק שלו.

בזמן שחיכינו בתור לקיצוץ היינו זומרים במזמרה את המְקַדְדִים של הסטיון ואחר כך מייבשים אותם ומכינים זרעים לשנה הבאה וגם למכירה.

לא פעם קרה שעם הירק נכנס למקצצה גם זויתן מברזל (קוֹרְדוֹן) ואז הייתה המקצצה משמיעה קולות נוראים ויוצאת מכלל פעולה לכמה ימים עד שתוקנה...

בסה"כ היה זה מיתקן מצויין שפעל כמה וכמה שנים, עד שהתחילו לקצור במכסחות ירק.

שימוש בתפוזים להאבסה

במלחמת העולם השנייה, נסגרו דרכי הים ולא ניתן היה לייצא פרי הדר לאירופה. התפוזים נשארו על העצים ואז החלו בכפר לתת את התפוזים כמאכל לפרות. אני זוכר את אבא ואותי נוסעים בעגלה לפרדס. אבא טיפס על גזע עץ נייער את ענפיו וכל התפוזים נפלו על הארץ. נייער גם עץ שני, אספנו את התפוזים בפחים, שפכנו לעגלה, והובלנו אותם למשקנו. התפוזים חולקו לפרות במנות.

כיוון שכמות הפרי בפרדס הייתה גדולה, עשו גם תחמיץ מהתפוזים. לשם כך חפרו בור בחצר, דיפנו את הקירות המשופעים בבטון והכניסו לתוכו תפוזים קצוצים. הקיצוץ נעשה על ידי הטחת כל תפוז על מסגרת עץ מרובעת שנקבעו בתוכה כמה להבים רחבים של משור ברזל. היו כאלה שחתכו כל תפוז לשניים בעזרת סכין מטבח... הרבה עבודה ומעט ברכה. את הבור כיסו בנייר זפת "טול" ועליו שכבת חול דקה (לא היו אז יריעות פלסטיק). כשפתחו את הבור לשימוש התברר שחלק גדול מהחומר (המיץ) נספג בקרקעית הבור ולפרות נשארה רק כמות מעטה של חומר. אחרי המלחמה החלו שוב לייצא את התפוזים לחו"ל ועל כן האבסת הפרות בכפר נעשתה מקליפות פרי הַבְּרָרָה שעובדו בבתי החרושת והועברו לכפר.

בשנות ה-60 או ה-70 עשו מספר חברי כפר תחמיץ מקליפות ההדרים על ידי שפיכתן לבורות שנחפרו באדמת החמרה, אך התברר שהפחת היה גדול מאוד ולא הצדיק את עצמו מבחינה כלכלית.

בסוף שנות ה-40 ושנות ה-50 נבנה משטח לחלוקת קליפות בין מחסן האספקה (שהיה אז קטן) לצרכניה. הקליפות שהובאו היו בכמות מוגבלת, והן חולקו לחברים בתיבות פח שנעשו על ידי הפחת אהרון שרמר. החברים השתדלו למלא את התיבות בכמות גדולה ככל האפשר. היו דוחסים את הקליפות בתוך התיבה, "מריצים" עליהן באת השפיכה, ובונים מגדל של קליפות על התיבה כשהיא סמוכה לקיר הבטון הנמוך של משטח הקליפות. לאחר מכן היה החבר פורס שק ריק על התיבה המלאה ושופך את תכולתה לעגלתו.

באחד הימים, בתחילת שנות ה-50 ואני נער כבן 15, ראיתי את המחזה הבא: החבר יעקב גור-אריה ממלא קליפות בתיבתו, "מריבץ", מהדק ובונה "מגדל", וחנוך מנדל, המחסנאי, עומד בצד ובידו מגריפה. סבלנותו של מנדל פקעה והוא ניגש ו"במחי מגריפה" העיף את כל מגדל הקליפות שבנה גור-אריה על גבי התיבה. חשך עולמו של גור-אריה והתחיל ריב שפתים בין שניהם. גור-אריה קרא למנדל "שמוק" ומנדל ענה לו "אתה שמוק יותר גדול" והכל בשל כמה קליפות תפוזים...

מאוחר יותר העבירו את משטח הקליפות ליד הכניסה המזרחית לכפר (היכן שנמצאים כיום משטחי החצרות למשלוח הבקר ולידן מאזני השקילה). המסגרים בנו מריצות - מיכל גדולות על שני גלגלים והחבר כחלין "הצעיר" היה רושם את הכמויות. במשטח זה חילקו קליפות פרי הדר, פולפה של סלק מבתי החרושת לסוכר וגם עודפי ירקות שהוחזרו ל"תנובה" מחנויות הירקות שבערי הארץ.

במשך השנים, הצטמצמו מספר הרפתות בכפר, אך במקביל גדל מספר הפרות בכל משק. מה שלא השתנה זה המגרש הקטן בן שלושת הדונמים שהיה למרבית המשקים. במגרש היו בית המגורים, עצי פרי מועטים, גינת ירק ופרחים ומבני הרפת והלולים.

לאט, לאט, התחילו הפרוייקטים של "יציאה החוצה", כלומר, הוצאת בעלי החיים מהמגרשים בכפר אל מרחבי השדות. זאת, על מנת לתת תנאים ראויים לבקר ולהודים, וכן להוציא את מטרדי האבק, הריח והלכלוך משטח הכפר.

בשנות ה-70 התחילו להוציא מהכפר את סככות ההודים ובשדות הכפר הוקמו גושים של סככות לגידול הודים והודים לרבייה.

מכירת מבכירות לחו"ל

משנות ה-60 החל יצוא מבכירות. גם מהכפר נשלחו במטוסים הרבה מבכירות לחו"ל: לאירן, לתורכיה, לסיציליה. בפרוטוקול של 17.3.1966 מוזכרת התקשרות עם ה.מ.ב. (התאחדות מגדלי בקר) בקשר ליצוא מבכירות.

"פרוייקט הרפת"

בראשית שנות ה-80 החלו לבנות את "פרוייקט הרפת" שבו הוצאו 15 רפתות לשטח הפרדסים שמזרח לכפר. התכנית הראשונה היתה להקים את ה"פרוייקט" בשטח החולות מצפון לכפר, במקום שעליו נבנתה מאוחר יותר הרחבת הבנים, אך מכיוון שהיתה התנגדות לכך שונה המיקום. כל משק שהצטרף ל"פרוייקט" קיבל שטח של 5 דונם ומסר במקומו שטח אדמה דומה שהיה ברשותו, במקום אחר.

תכנון השטח והמבנים נעשה על ידי המחלקה לבנייה של קיבוצי "השומר הצעיר".

את "פרוייקט הרפת" ריכז חבר הכפר, אמנון לב, שנכנס באותה תקופה לענף הרפת יחד עם חתנו עמוס שביט.

הפיקוח על בניית הסככות בוצע על ידי יצחק רגב ("ארצי") מבית ינאי.

השטח נחלק ל-3 גושים. בכל גוש נבנה בור ניקוז לזבל הנוזלי ולמי המכונים, וכמו כן, נבנתה מערכת תעלות בטון שהקיפה את הגושים ונקזה את הזבל והמים לבורות. נבנו סככות גבוהות עם תשתיות של סיד כבוש, וחצרות פתוחות עם רצפות בטון. לכל רפת נבנה מכון חליבה פרטי ובחלק מהמשקים מכון משותף לשתי רפתות סמוכות.

בגוש א' המשקים חרובי א, חרובי ג, ספרים בומי, לבנון, אשרי עמוס. בומי ספרים מסר את חלקתו למשפחת גבע ומאוחר יותר הצטרפה לאותה חלקה משפחת גור-פרידמן. מרים חרובי מסרה את חלקתה למשפחת אוריון.

גוש ב המשקים: פורת יצחק, אבני יעקב, מאיר רבינוביץ, בר יוסף, דגני אילן. משק בר העביר את הפרות לשותפות שביל החלב. משק רבינוביץ העביר את מכסתו לשותפות המשקים מיודובניק ופרקר.

גוש ג' המשקים: קפלינסקי, בלטינסקי, לב-שביט, מיודובניק ופרקר.

בשנת 2008 העביר משק קפלינסקי את הפרות שלו לרפת "שביל החלב" ובמקומן הוכנסו העגלות של רפת "שביל החלב".

בשנת 2003 הצטרף לפרוייקט משק איתן גולן והוא נמצא מדרום לגוש ג'.

השלב הראשון של הבנייה בשטחי החברים – בניית סככות נעשתה במרוכז. בכל חלקה נבנתה סככה בגודל 8 55X מ'. רצפת הסככה נעשתה מפסולת סיד ממחצבת שפייה שנכבשה במכבש. נבנתה חצר פתוחה בגודל 8 55X עם רצפת בטון ולפניה רצועת מדרך, סגר ורצועת האבסה ברוחב 4.5 – 5 מ', שתי האחרונות גם הן עם רצפות בטון.

תגובת הפרות על המעבר מהכפר לפרוייקט, היתה מצויינת והתבטאה בין השאר בעליה משמעותית בתנובת החלב. כמו שאמרה בזמנו אבי גבע ז"ל: "המעבר לפרוייקט חיסל לנו את מחצית הפרות" ... (הפרות עלו בתנובת החלב ולא כדאי היה לייצר מעבר למכסה...)

במשך השנים רכשו רוב החברים מכסות חלב נוספות וכיום מכסות הסככות כמעט את כל שטח הפרוייקט.

צינון הפרות – פועל בכל הרפתות, הן בחצרות ההמתנה לפני החליבה והן ליד האבוסים אחרי החליבה ובין החליבות. הצינון מורכב ממתזים שמתזים מים על הפרות ומאווררים שמאדים את המים.

היו סוגים שונים של מאווררים, מהם מאווררים קטנים ואח"כ מאווררי ענק בקוטר של 2.4 מטרים. המאווררים המתקדמים ביותר הוכנסו בשנות העשרה, אלה מאווררי "הליקופטר", בעלי להבים ארוכים שמצטיינים בפזיזות האוויר ובתצרוכת חשמל נמוכה.

שידוד תיחוח וקילטור

בערך בשנת 2005 החלו לשדוד את השטח בחצרות הרפתות ותחת הסככות. ברפת "שביל החלב" רכשו מתחחת ותחחו את הנ"ל. כעבור כמה שנים עברו לקילטור. רוב החברים רכשו טרקטורים גדולים (90 כו"ס), רכשו קלטרות, שחלקן נקנו מחוץ לכפר וחלקן יוצרו בכפר על ידי המסגר אהרון טיקוצ'ינסקי. הקילטור נעשה לעומק 30-40 ס"מ והוא גורם לקומפוסטציה של הזבל שמקבל (בתנאים טובים מירביים) צורה של חול. הפרות זוכות למרבץ נקי ורך ויש הפחתה בדלקות עטין.

ביטוח פנימי של הרפתות

מתוך פרוטוקולים של ישיבות הכפר:

ב- 26.12.1935 ביטוח פנימי של הפרות מהיבוא – מחליטים לבטח ב-3% נגד "מחלת ההפלה" ו"שחפת העטין".

10.1.1936 פיצויים מהביטוח - למחלת ההפלה 100%, להפסקת חליבה ואי התעברות החבר יקבל רק מה שהפסיד ולא מה שיכול היה להרוויח.

ב-2.7.1936 ביטוח הפרות הינו חובה על כל חברי הכפר. הגביה מהכנסת החלב. חברים שאינם מכניסים חלב, הגבייה מסתדרת על ידי הוועד.

(חיים קוקסו): "החלטנו על הגדלת הביטוח הפנימי עד 135 לא"י לפרה... המקסימום של הביטוח ב"חקלאית" הוא 75 לא"י לפרה.

23.10.1943 (אברהם תורן): "בקשר לביטוח, התחלנו לבדוק אם בכלל כדאי לנו להיות ב"חקלאית" ומתוך נימוקים שונים לא ניתקנו את הקשרים עם החברה. אנו מקבלים עכשיו בעד ליטר חלב 42 מיל. לפי דעתי, לו היו מגדלים בשנה שעברה יותר ירק במקום תפוחי אדמה – היה הרווח יותר גדול."

11.12.1944 "קרן הפרות, את הסכום הנידרש לקוחים מהקרן לעזרה משקית"

"נבחרה ועדה לבדיקת הרפתות הנחשלות".

1.1.1945 בשיבת מועצה מדברים על הרחבת הביטוח של הבקר המבוטח על ידי החקלאית רק באופן חלקי, עקרות או אי התעברות ממושכת ואיבוד חלב. ההפרש בין הסכום שיתקבל ממכירת הפרה, לבין הסכום המלא של הפיצויים, ישולם מקופת הביטוח הפנימי. מוצע לקבל החלטה לשלם את סכום הביטוח המלא עבור כל פרה חולבת שמתה, או פרה שהוצאה ממשק מפגר.

21.4.1945 "ביטוח פנימי של הבקר – הוחלט שאם מתוך שלושה ראשים (במשק), מתה פרה אחת, יקבל החבר דמי ביטוח מלאים מהקרן לעזרה משקית".

30.8.1945 בשיבת המועצה "הוחלט לכלול בביטוח הפנימי שני סוגים: עקרות, ואיבוד שתי פטמות. חבר שמצבו קשה יקבל ביטוח מלא. אם יגיע (בסוף השנה) לממוצע של הכפר יחזיר לכפר חלק (ממה שקיבל).

22.1.1949 בשיבת מועצה: "הונהגו בכפר 5 סוגי ביטוח לפי תנובת הפרה בין 160-200 לירות. כל דרגה 500 ליטר חלב. לגידול 25 לירות + 5 לירות לחודש עד חודשיים לפני ההמלטה הראשונה. פרה בת 8 שנים 5% פחות, בת 10 שנים 10% פחות."

עובדים זרים ברפת

משנות ה-90 החלו להיכנס לעבודה ברפתות פועלים תאילנדים. הם חולבים את הפרות וגם מבצעים עבודות שונות כמו, ניקיונות, עבודות טרקטור ועזרה בטיפול בפרות.

חליבת שבת

לפי הנחית הרב של תנובה על מנת ליצר חלב "מהדרין", צריכה החליבה בשבתות ומועדי ישראל להתבצע על ידי "גוי של שבת", קרי על ידי עובדים זרים. יהודים אינם רשאים להרכיב את אשכול החליבה על עטין הפרה, או לנגוע בו במהלך החליבה. יהודים רשאים לנקות את העטין, לבדוק צליפים, לחטא את הפטמות, להכניס את הפרות למכון ולהוציאן, לרחוץ את הבהמות וכו'.

קירצוף (חיספוס) ושטיחי גומי

משטחי הבטון ברפת, כמו רצפת חצר ההמתנה, מכון החליבה, שבילי ההולכה, רצועת המדרכים ליד האבוס וכו' היו תמיד פתח לסכנת החלקה בעיקר לפרות חולות ובמקרים של קדחת חלב אחרי ההמלטה. הפתרון שנמצא לכך היה קירצוף רצפות הבטון שהופך אותן למחוספסות, וזה מקל על הפרות להתרומם במקרה של רביצה. אבל כאן נוצרה בעיה חדשה והיא פגיעה בטלפיים של הפרות. לפני מספר שנים נמצא פתרון חדש והוא פריסת שטיחי גומי עבה ומחוספס. השטיחים מחוברים לרצפות בכרגים. ברפת שלנו נפרסו שטיחי גומי במכון החליבה, בחצר ההמתנה ובפסי העמידה של הפרות ליד האבוסים.

גורפי זבל מכניים הנמשכים על ידי חבלים, מנקים את פסי העמידה של הפרות. הזבל נגרף לתעלות ולבורות ונשאב על ידי מכליות ומועבר למפעל מטב"ח שליד מושב אמץ, במזרח עמק חפר.

מיחשוב

בכל רפת, במשרד הצמוד למכון החליבה, מותקן מחשב. לכל פרה מורכב תג זיהוי מחובר ברצועה. התגים של חברת SCR מורכבים על צווארי הפרות ואלו של צ.ח.מ אפיקים מורכבים על אחת מרגליהן. התגים משדרים למחשב אותות שונים כגון: כמות החלב של הפרה בכל חליבה, איכות החלב, התנהגות הפרה בחצר, יחומים וכו'. באמצעות תוכנות "חכמות" מקבל הרפתן הרבה מאוד נתונים על מצב העדר, ועל פעולות שצריך לעשות בכל יום.

ההדרכה בענף

ספר ההדרכה לענף שהיה כמעט בכל בית בכפר, היה "גידול בקר" שכתב יעקב כבשנה (עצמון). הדרכה בע"פ ניתנה על ידי הרופא הוטרינרי, שעבד במקום. הגליונות של ירחון "השדה" הגיעו לבתים רבים, ובהם המזורים "גידול בקר" ו"גידול מספוא".

בשנות ה-30, ה-40 והלאה היה הידע המקצועי דל למדי. אין פלא שהתוצאות הכלכליות של הענף היו בהתאם.

אחרי קום המדינה, הוקם במשרד החקלאות "מינהל ההדרכה". לצערי, לא הצלחתי להשיג רשימה של המדריכים שפעלו בכפר. זכור לי מדריך המספוא המסור שלום נאמן, שהיה בא אלינו ממושב בית שערים שבעמק יזרעאל. הוא היה חסיד של הזנה בתחמיצים, וניסה לכוון אותנו לכך, מה שהיה קשה מאוד לביצוע לפני הקמת "מרכז המזון". שלום נאמן, המשיך לבוא למשקים בכפר, גם שלא קבל תמורה על הנסיעות שלו מבית שערים לחזרה. הוא נפטר תוך כדי עבודתו, באמצע שנות השבעים.

מבין מדריכי הבקר זכור לי הג'ינג'י, מיכאל עמיר, ממושב בני ציון שהדריך בכפר בשנות השישים והשבעים ואולי יותר. בשנות ה-80 וה-90 הדריכו בכפר שני מדריכי עגלים, דניאל הופמן ודניאל ורנר. נעזרנו רבות במדריך המספוא עופר קרול בכל הקשור במרכז המזון ומחסן האספקה.

איתן גולן מסר לי שמות של מדריכים שנעזרנו בהם:

יונה חפר – מדריך תחמיצים

גד שפט – במרכז המזון ומחסן האספקה

מוטק – מגן שמואל – מדריך בקר

מרדכי קלינפלד – מדריך בקר

פלמנבאום ישראל – צינן פרות

ואני מתנצל בפני כל מי שלא הכנסתי לרשימה זו מחוסר ידע.

היציאה מ"החקלאית" והחזרה אליה

בשנת 1953 החליטה אסיפת ה"חקלאית" על חיוב שווה של העזרה הוטרינרית לכל הפרות בארץ. בעוד שקודם חייבו לפי אזורים. החלטה זו גרמה להתייקרות גדולה של הפרמיה בכפר. באחת מאסיפות הכפר נאמר: "שנה הקודמת עלתה כל פרה 3.5 לא"י ועגלה פחות, ובחשבון האחרון 6 לא"י לכל ראש. הכפר דורש מ"החקלאית" להפריד אותנו מיתר חלקי הארץ כיוון שהרפת בכפר גדולה ובישוב אחד. ובאותה ישיבה אומר חבר הכפר אברהם תורן: "אנו צריכים להחליט לא לשלם יותר ממה שעולה רופא + מכונת בכפר. צריכים להתחשב אתנו, שאנו אזור מרוכז". הצעתו התקבלה באסיפה.

"בסכום שעולה לנו העזרה הוטרינרית אנו יכולים להחזיק רופא וגם ליצור קרן ביטוח משלנו" (חרובי).

ואכן, הכפר החליט לעזוב את ה"חקלאית" ולהתקשר לרופא וטרינרי פרטי וזה לא הלך חלק.

ב-30.7.1953 דר' ברונר גרינברג, הרופא המיועד, נפטר בנסיבות טרגיות.

ב-1954.4.28 דר' פרבר (מהרופאים הפרטיים) מוסר שד' מרינוביץ התקדם יפה והוא תמיד יהיה לעזרתו. "מחליטים להתקשר עם דר' מרינוביץ לשנתיים".

ב-1953.11.20 יפוי כוח לוועדת הבקר לגמור בעניין קבלת רופא וטרינרי בהתייעצות עם דר' פרבר.¹⁴

באסיפה השנתית שהתקיימה ב-ב' בתשרי תשט"ו נאמר "הוצאות הביטוח העזרה הוטרינרית עלו לנו 50% ממה שהיינו צריכים לשלם ל"חקלאית". הרפת אצלנו מהווה את הענף הכי חשוב, אולם בהכנסה אין הדבר משתקף. המצב ברפת הרבה יותר נמוך מאשר בלול..."

בישיבת מועצה מתאריך ה-8.12.1957 נאמר שביטוח הבקר בכפר עלה 12,000 לירות. "בחקלאית" היה צריך לעלות 20,000 ל"י.

27.8.1955 אסיפה כללית, דיון על חזרה ל"חקלאית" (חיים חרובי) "זו תהיה חרפה אם נוותר"...

החזרה לחקלאית

אחרי כאחת עשרה שנים בהן ניתן השרות הוטרינרי בכפר על ידי רופאים פרטיים

נוכחו בכפר שיש לא מעט בעיות והגדולה שבהן החלפת הרופא במקרה של מחלה וחופשה. הוחלט לחזור לאגודה "החקלאית". המו"מ לא היה קצר וכך נכתב בפרוטוקולי ההנהלה:

ב-1965.4.20 "על יסוד המלצת ועדת הבקר הוחלט להתקשר עם ה"חקלאית" – לבחון את הבעיות.

ב-1965.5.23 "החקלאית" – "הוחלט לגמור את הבירורים המוקדמים תוך חודש ימים.

ב-1965.8.2 "החקלאית" – "הוחלט להביא למועצת הכפר ביחס לפרטים"

ב-1965.9.9 "הוחלט להטיל על החברים תורן אברהם (נציג ההנהלה) ואלחנן שויצר (מועדת בקר) לטפל בכל העניינים הקשורים בכניסה ל"החקלאית".

ב-1965.10.1 "החקלאית" – "יצוג רק על ידי הנהלת הכפר".

הבירורים והמו"מ לקחו כחצי שנה. בין אנשי "החקלאית", היו מתנגדים שרצו ללמד את חברי כפר ויתקין "לקח" על פרישתם בעבר מחברותם ב"חקלאית".

דר' עמי נריה סיפר לי שרופאי "החקלאית" תמכו והיו בעד קבלת הכפר. בסופו של דבר חזר הכפר ל"חקלאית" יחד עם דר' זקס.

סיפורי רופאים וטרינריים

בשנת 1939 נשלח דר' אשכנזי לברית המועצות ללמוד הזרעה מלאכותית בבקר. איך קרה שברוסיה שלא היתה מהמדינות המתקדמות והמפותחות, עמדה ההזרעה המלאכותית על מדרגה גבוהה?

וכך מספר דר' אשכנזי בספר "רפואה וטרינרית בא"י"¹⁵: "לאחר מלחמת העולם הראשונה, כאשר הממשלה הרוסית החלה להכריח את האיכרים להצטרף לקולחוזים, נקטו האחרונים בפעולות חבלה שונות (סבוטז') ובין

¹⁴ דר פרבר היה בזמנו אחד הוטרינרים הידועים והמוערכים בארץ

¹⁵ מאת דר' עמי נריה

השאר היתה שחיטה מסיבית של זכרים בבקר ובצאן, והרבה פרות ורחלות נשארו לא מעוברות מחוסר זכרים..."

כשיצא הכפר מ"החקלאית" היה מתוכנן לקבל את הרופא הפרטי דר' ברונר גרינברג, אלא שהוא נפטר ב-1953 בנסיבות טראגיות.

הוטרינר ד"ר גרינברג מרצה באסיפה ב-30.7.1953: " בעיות וקשיים, מצב שמצאתי כשבאתי מחו"ל... הפקרות! הדיסציפלינה (נוהג) והסדר בעבודה במקום היו לקויים מאוד. לרופא בממוצע 20 ביקורים ביום. הרופא מפסיד הרבה זמן עד שתופסים את הפרה וכו'. ... מציע ביום חמישי רק מקרים דחופים. הזמנות לרופא על הלוח במחלבה, עד 9:30 בבוקר. במקרה של מחלה, לרשום דחוף. בשבת להרשם רק בבית הרופא... כשמזמינים רופא, הפרה צריכה להיות קשורה ברפת עד שעה 13:00. אם לא יגיע הרופא, יש לפנות אליו. להשתדל לא לפנות בעוברו ברחוב... להכין סבון ומים... ד"ר גרינברג עומד בעיקר שהטיפול באי התעברות יעשה במקום מרוכז. תפורסם מודעה על כל הפרטים הנ"ל. אברהם יפה מ"החקלאית" אומר "צריך שבהרשמה תרשם גם מטרת הביקור... צריך לחתור לקראת מרפאת בהמות..."

צביקה רוזן סיפר לי על דר' ורוד, שהגיע באחד הימים לעשות בחצרים בדיקות הריון, וראה את אחיו הקטן רוני, בן השלוש, מוצץ אצבע. שאל אותו הרופא "חמודי אתה רוצה למצוץ גם את האצבעות שלי? ענה לו רוני: לא! למה? שאל אותו הרופא ורוני ענה לו: כי אתה דוחף אותן לתחת של הפרות..."

הרופא הפרטי הראשון שהתקבל בהמלצתו של דר' פרבר, היה דר' מרינוביץ, מומחה לרפואת סוסים. יוסף אשוח מספר כי באחד הימים המליטה פרה במשך של ורדי והוציאה את הרחם. דר' מרינוביץ לא ידע איך מטפלים במצב והיה צריך להזעיק את דר' פרבר...

דר' דיסון היה אדם דתי. בתחילה גר בכפר ואח"כ עבר לכפר הרואה. כשהיו מזעיקים אותו בשבתות וחגים למקרים דחופים היה מגיע לכפר בהליכה ברגל, מכפר הרואה...

מפרוטוקול ישיבת מועצה 31.3.1957 הוחלט להודיע לד"ר דיסון הוטרינר, שלא מתקבל על דעתנו להשקיע 3000 לירות בהכנסת טלפון לביתו...

דר' זקס סיפר את הסיפור הבא: באחד מלילות החורף באנגליה, כשבחוץ משתוללת סופה, מצלצל הטלפון בביתו. אישה זקנה מודיעה לו שהחתולה שלה חולה והיא מבקשת שהרופא יבוא. דר' זקס אמר לה לתת לחתולה כל חצי שעה 1/4 כפית קוניאק והוא יבוא בבוקר. כשהגיע בבוקר מצא שהחתולה מתה והזקנה שיכורה...

בשנות ה-70 ביצע דר' זקס, ברפת שלנו, ניתוח לסילוק גוף זר. חיפש וחיפש בקיבת הפרה ולא מצא. ואז הכניס עוד פעם את היד, וכמו קוסם הוציא מהפרה חתיכת חוט ברזל... מסתבר שזה היה "טריק" ידוע, ולמרבה הפלא הרבה פרות היו מבריאות לאחר הניתוח, גם שלא מצא הרופא את ה"גוף הזר"...

בשנות ה-80 פיתח דר' זקס חומר בשם נט-אלפא שנועד להזרקה לפרות, שלשה ימים לפני ההמלטה. החומר גרם לבלוטה ששנעה קלציום מהעצמות של הפרה להתחיל לפעול אחרי שהיתה רדומה בימי היושב. בחומר זה השתמשו בסוף שנות השמונים ולאחר מכן עברו לשיטות אחרות הקשורות בהזנה והדבר גרם לאכזבה לדר' זקס. לפני שיצא לגמלאות ביקש דר' זקס להסריט ברפת שלנו סרט על הטיפול שלו "בקדחת חלב". צוות הצילום הגיע לרפת, אחרי חליבה הערב וכמובן גם משפחתנו.

דר' זקס הזריק לפרה שנבחרה מראש, היא נשכבה ואז טופלה בחומר נט-אלפא וקמה על רגליה. הפרה עמדה במשימה. מה שלא היה צפוי, הצילומים נמשכו כמעט עד חצות הלילה...

אחרי פרישתו של דר' זקס מתפקידו, נערכה לכבודות מסיבת פרידה גדולה, תחת כיפת השמים ליד בית העם. הושמעו ברכות וחברים שונים סיפרו זיכרונות על ענף הרפת.

תערוכות בקר בכפר

בארכיון הכפר מסופר שהיו שתי תערוכות בשנים 1950 ו-1954.

לי זכורה התערוכה הראשונה (בשנייה הייתי בשירות סדיר בצה"ל)

התערוכה נערכה בשבת, באחד מימי הקיץ, בחורשת האקליפטוסים הראשונה צפונית לבית האריזה לקלמנטינות (כיום פירות אלפסי). במקום בנו מכלאות מענפי אקליפטוס ואליהן הובאו הפרות והעגלות לתצוגה. הובאו שופטים מבחוץ שדרגו את הפרות וניתנו פרסים.

אני זוכר שהפרה שנתנה את התנובה הגבוהה ביותר, כ-9000 ליטר, הייתה שייכת למשק וינשטוק אך היא לא זכתה בשום פרס כיוון שלא היתה יפה.

גם לבני הנוער בכפר ניתנה אפשרות לשפוט את הפרות והעגלות והיו 3 קבוצות שיפוט של בני הנוער. קבוצת השיפוט שהיתה הכי קרובה לתוצאה של השופטים מבחוץ זכתה גם היא בפרס.

ועדת בקר

מהפרוטוקולים:

כבר בתאריך ה-6.6.1937 "הוחלט לבחור ועדת בקר, שתפקידה לחקור את מצב הרפת של כל חבר וחבר וגם של הכפר בכללו ולהציע הצעות לתיקון המצב".

ב-14.10.1944, באסיפה השנתית, החבר מכצה' (מיכאל) גולדברג אומר שצריך להנהיג בכפר "ספר עדר" ולבחור בוועדת רפת.

ב-1.12.1944 בישיבת מועצת הכפר נבחרה וועדת עדר (בקר).

כנראה שמאז נבחרו וועדות בקר באופן סדיר. הוועדות דנות בבעיות הארגוניות והמקצועיות של הענף. נמצאות בקשר עם הרופאים והמדריכים, מחליטות החלטות ומעבירות אותן לידיעת ואישור הנהלת הכפר.

בשנת 2009 החליטה אגודת כפר ויתקין להפסיק לנהל את מפעלי האגודה הקשורים לענף הרפת.

ב-31.3.2009 הרפתנים הקימו את אגודת "ניבה" החדשה. האגודה החדשה ניהלה ברוח טובה מ"מ עם הנהלת הכפר שבסופו השכיר הכפר ל"ניבה" את מרכז המזון, מחסן האספקה ומיכלית החלב.

כל עובדי הענף פוטרו, ונקלטו מחדש ב"ניבה" בחוזים אישיים פרט למיגל יופה, מנהל ענף הרפת, שנשאר חבר עוצ"מ.

הכניסה של החברים ל"ניבה" היתה וולונטרית, וכל הרפתנים העדיפו והחליטו להצטרף לאגודה החדשה.

"ניבה" מנהלת את הענף מול הספקים, קובעת את המלאים, השקעות, בנקים, חובות וכו'.

יש לציין שנשמרו הזכויות של חברי הכפר שפרשו מהענף (כגון מגדלי עגלים, לולנים) והם שותפים לרווחים של מרכז המזון ומחסן האספקה.

בהדרגה עברו תפקידי ועדת הבקר ל"ניבה" ומשנת 2014 ועדת הבקר סיימה למעשה את תפקידה.

מרכזי ענף הרפת בכפר

בשנת 1974 אחרי מלחמת יום הכיפורים, התקבלה החלטה בכפר למנות מנהל לענף הרפת, המשימה לא הייתה קלה. עד שנת 1986 התחלפו שבעה מנהלים, שמלאו את התפקיד החל מכמה חדשים ועד כשלוש שנים... ואז בשנת 1986 התקבל מיגל יופה והשנה הוא משלים 30 שנה בתפקיד!

רשימת המנהלים:

1974 – נדב כהן מקיבוץ רמת השופט,

1975 – רוני רוזן, בן הכפר, שלוש שנים,

1978 – אודי עדן, עבר אחרי שנתיים לתפקיד גזבר הכפר,

1980 – יהודית לרר – במקור הולנדית, הייתה כשנתיים,

1982 – אבישי הררי, ממעגן מיכאל, כחצי שנה,

1983 – איציק פורת, בן הכפר, כחצי שנה,

1984 – יורה ויסבלום, בן הכפר, כשנתיים,

1986 – מיגל יופה, מקיבוץ להבות חביבה, 30 שנה!

בזמנו של מיגל גדל וקודם ענף הבקר בכפר.

ייצור החלב ב-24 משקים היה בשנת 2015 כ-23 מיליון ליטרים. אגודת הרפתנים "ניבה" מפעילה את מרכז המזון, את מחסן האספקה ואת מיכלית החלב.

מארכיון הכפר

"בשנות ה-30 היה המצב הכלכלי בכפר קשה מאוד ו"אנשי הכלכלה" של הכפר ערכו תחשיבים כדי לבדוק מאין תבוא פרנסה.

והנה מה שכתב אלעזר בן-אריה בחוברת העשור לכפר¹⁶: "הרפת, כאן קשה להתנבאות. אבל המבקש להעמיד מסקנתו על בסיס נכון, יאמר כי לא תישאר כל הכנסה עודפת למשק בתקופת השנים הקרובות, מלבד האספקה העצמית בחלב למשפחה, והזבל האורגני לצרכי המשק בחלקו. עלינו לעשות את כל המאמצים להעמיד גם את הענף הזה בדרגה, שיוכל לקחת חלק גדול או קטן בעיצוב הכנסות המשפחה, אבל ניתן לזמן לפתור את השאלה הזו, אם בדרך העלאת טיב הבקר, ואם בדרך חיפוש אופנים לגידול עגלות. סימנים בולטים, אנו כבר רואים עתה אצל קצת חברים, ולא מן הנמנע הוא, שבסוף נצליח ונעלה את מצב הענף הזה. אבל כאמור, לא נביא בחשבון הכנסה עודפת לצרכי כיסוי ההוצאות השנתיות של המשפחה במזומנים".

בן-ציון גפני כותב, בלשונו ההומוריסטית, בחוברת "חידודין" על דבריה של קלרה ליבמן באסיפה הכללית בשנת 1937: "בזבל אני מזבלת את המגרש ויש לי ירק לפרה. ואם כי הפרה אינה מכניסה, רק את הזבל היא מוציאה, ואני יכולה לזבל את המגרש ולעשות ירק לפרה ואם כי היא לא מכניסה, אבל זבל יש לי..."

לקט מתוך הפרוטוקולים שבארכיון:

27.9.1935 (חיים בן צבי): "לא כדאי לגדל חציר בתובלה כל כך יקרה¹⁷. מפני זה הציעו להביא את הפרות לחציר. זה גם טוב מאוד בשביל הפרה שהיא תטייל כמה שעות ביום..."

(חיים דוד שרף): "אי אפשר להחזיק רפת בלי ירק, אי אפשר להוציא את הפרות למרעה אם רוצים שיהיה לנו עדר נקי מהפלה צריך לסדר השקייה על שטח של 150 דונם ולחלק לחברים, כי הירק הוא הדבר הראשון שאנו צריכים לסדר..."

8.1.1936 בית לרופא הווטרנרי – מחליטים לבנות בית בן שני חדרים, מטבח, מקלחת ומרפסת סגורה. שכ"ד לירות לחודש.

26.3.1936 רישיונות לרפתות – הוחלט להחתים את החברים בעלי 3 פרות לפי דרישת מחלקת הבריאות הממשלתית

2.11.1936 (בן ציון גפני): למעשה אין תבן עברי, ואם ישנו במשקים רחוקים הוא יעלה לנו ביוקר... צריך להחליט על אספקת סוגי מזונות לרפת ממשקים לא עבריים.

9.5.1937 יהודה רבינוביץ: "החברים משקיעים מאמצים בגידול עגלות ואין לנו כל בטחון בטיב הגידול הזה..." הוא מציע להתקשר ולהקים ועדה לחקירת הרפת בכפר. (חיים חרובי): "מסופק אם הוועדה תצליח. היא צריכה לעבוד עם המדריך ואת המסקנות להעביר למוסדות הכפר".

הוחלט לבחור ועדת עדר.

13.3.1938 מחיר טון תלתן הוא 800 מא"י. המחיר הסופי יקבע אחרי גמר החלוקה.¹⁸

¹⁶ תלמים, עמ' 25

¹⁷ (אולי הכוונה לקנות)

¹⁸ חסרים בארכיון ספרי הפרוטוקולים משנת 1939 עד 1943)

30.9.1943 "אנחנו עומדים במצב של חוסר ירק לתקופה ארוכה. למרות המסקנה של ההדרכה בקשר לרפת אצלנו, נוכל לבסס את הרפת על 4-5 ראשים וייצור ירק, לא פחות מ-40 טון ליחידה משקית..."

23.10.1943 (אברהם תורן): "השנה גדלנו מבפנים: בתחילת השנה 230 פרות ובגידול 200 ראש. כיום 320 פרות + 176 בגידול. בשנה שעברה שווקו 756 אלף ליטר חלב, השנה 1,010 אלף ליטר. שולם בעד החלב 33,700 לא"י. בממוצע 33.3 מיל לליטר. סה"כ הכנסה 35,000 לא"י וההוצאה בערך אותו הסכום. תוצרת חלב מכניסה היום הרבה יותר מחלב שתיה. הענף אצלנו נמצא במצב לא נורמלי בגלל הקנייה הגדולה של חציר. אם השנה ייצור הירק יהיה כמו שחושבים, אז בודאי שהמצב יוטב. יש הבדלים גדולים במצב הבריאות של הרפת וישנם משקים שאצלם יותר מידי מחלות... אני מייחס חלק לא קטן לאופן ההזנה".

(ישראל גרנוב): "תפוחי האדמה הכניסו לנו 15,000 לא"י ועל ידי זה הזנחנו את המספוא ויכול להיות שהפסדנו..."

(מנחם גיסר): "כל השנים עמלנו לקנות פרות, ועכשיו מדברים על מכירת פרות... לפני המלחמה היה לחבר רק חוב, כעת, יש לו עם החוב גם כמה פרות..."

(שלמה זלצר): "הממשלה הולכת בתקיפות להוריד את המחירים של התוצרת החקלאית..."

20.9.1944 אסיפה שנתית: "בחלב יש ירידה של 68,000 ליטר. בשנה שעברה שווקו 968,000 ליטר... הפדיון השנה 40,000 לא"י. הרפת גדלה ב-50 עגלות. ענף הרפת התפתח בטמפו מהיר, וחלק מהחברים קיבלו הכנסות גדולות ממכירת פרות. חציר: קנו בשנה שעברה 700 טון השנה 130 טון חציר ו-130 טון קש. עלינו להנהיג ספר עדר".

14.10.1944 (המשך אסיפה שנתית) עזרת הקרן המשקית לרפת: "להעמיד את הענף על מינימום 4 ראשים למשק, כולל גידול. במקרים שהקרן השקיעה במשקים ונכשלה, הקרן צריכה לוותר על הכספים האלה..."
(מיכאל גולדברג): "צריך להנהיג בכפר ספר עדר ולבחור בוועדת רפת".

1.12.1944 ישיבת מועצה "נבחרה ועדת עדר"...

9.12.1944 אסיפה כללית – דו"ח ועדה משקית: "יש להכניס סתיון אשר לדברי אנשי גבעת חיים, מניב יכול גבוה בשני קצירים... השאלה בכמה יתבטא ניצול האדמה על ידי הסתיון"...

8.1.1945 (ישיבת מועצת הכפר) בקשר למיסי כפר: "מסכום המכירה של פרה מורידים סכום של 135 לא"י, שהפרה עלתה למשק וגבו ממנה מיסים בזמן גידולה. מיתר הסכום גובים מיסים. הפחתת פרות – 5 לא"י לשנה".

7.4.1945 אסיפה שנתית של "ניבה". (סברדלוב): דו"ח על מאזן 1944 "העדר גדל אך כמות החלב היתה פחותה משנת תש"ג, היות שמספר הפרות החולבות הוקטן. גדל מספר העגלות והמבכירות. הפדיון מהחלב בשנת תש"ד 162,000 לא"י, בשנת תש"ג 104,000 לא"י, הכפר אינו מוריד כל סכום מהתוצרת, פרט להוצאות מינימליות".

1.10.1945 (אסיפה השנתית): "עלייה בהכנסות מהרפת... כמות החלב השנה 938,000 ליטר, בשנה שעברה 853,000 ליטר. הפדיון: השנה 47,000 לא"י בשנה שעברה 41,000 לא"י. המחיר לחבר 57 מיל לליטר, בשנה שעברה 47 מיל לליטר. מספר הפרות עלה השנה ב-30 ראש. מבכירות ועגלות – אין שינוי".

- 9.9.1945 יום ב' ראש השנה באסיפה השנתית (אברהם סברדלוב) "הרפת שלנו הגדולה בארץ במספר הראשים, אנו מייצרים רק חלק קטן מהתצרוכת שלה בחציר, וזו סכנה גדולה אחרי שהובהר שאין סיכוי להבאת חציר ממצרים"...
- 2.6.1945 באסיפה הכללית נאמר "מחיר טון בקיה סוג א' – 25 לא"י".
- 6.7.1945 במועצת הכפר, משה אדירי מעלה את שאלת מחלת העטינים ברפתות. הוחלט לעשות בדיקה בעלות של 200 לא"י
- 6.10.1945 (אסיפה כללית): "חברים שברפתם למעלה משלושה ראשי בקר כלומר 2 פרות + מבכירה או פרה + מבכירה + עגלה גדולה, עליהם להקטין את חובם על ידי מכירת עודף הבקר. (עגלה קטנה אינה בחשבון שלושת הראשים)"
- 22.12.1945 (מועצה): "לשבעה חברים שרפתם אינה עולה על שלושה ראשים וחובם גדול ומתה אצלם פרה בזמן האחרון, אושר תשלום מלא לקניית 7 פרות.
- 26.9.1947 (חיים יבלונסקי): "חברים גידלו עגלות כמה שרצו... אם חבר אינו מוכן למכור פרה, בכדי להאכיל את שאר הפרות..."
- 10.1947 ייצור חלב בשנת תש"ז 1,850,000 ליטר, 300,000 ליטר יותר מהשנה שעברה.
- 7.11.1947 (הנהלה): "הוחלט לא להכניס פרות מבחוץ בלי אישור הנהלה. אין להעביר פרות מחבר לחבר בלי אישור הנהלה. על כל מכירת פרה על החבר מכצה גולדברג להתייעץ עם המרכז (משה אדירי). בכל חודש על החבר מכצה להגיש להנהלה את רשימת המכירות החודשית.
- 22.12.1947 (אסיפה כללית) "עוברים במשקי החברים וקובעים את הפרות שכדאי להוציאן לשחיטה לצורך הבראת העדר, וזה בקשר לעליית מחירי הבשר".
- 24.1.1948 בישיבת מועצה אחרי גניבת שלוש פרות בכפר (אחת אצל יהודה לוקוב ושתיים אצל זצר)... "הוחלט לשלם פיצויים לפי הנהוג בביטוח הפנימי". מחיר החלב קרוב ל-5 גרוש לליטר.
- 20.3.1948 (מועצה) בקשר למכירת פרות לבשר - אין מוציאים פרה מהכפר בלי הסכמת הנהלה, המחירים הם אלו שנקבעו על ידי המוסדות הלאומיים.
- 27.3.1948 (אסיפה) (משה אדירי): "יש חוסר בבקר לבשר ובבשר לכפר. צריכים למכור לפרה הקצב המקומי. קבענו את מחיר הבשר, לפי מה שקבעו המוסדות, אבל חבר שצריך להוציא פרה לבשר, זה בשבילו הפסד כספי. הנהלה החליטה לא למכור פרות החוצה. הספרים משלמים מחירים גבוהים מאוד" ... (מכצה): "לא נכון שיש הפרשים גדולים בין מחירי המוסדות הלאומיים לספרים. מציע להנהלה להקפיד בפקוח על פרה הקצב, בכדי להפחית את התמרמרות הקהל".
- 9.10.1948 (אסיפה) (סברדלוב) : "אנו המשק הראשון שהגיע לתנובה של 2 מליון ליטר. העדר בכפר מגיע ב-1.10.1948 למעלה מ-1000 ראש.
- 7.5.1949 (אסיפה): "עגלות להתיישבות החדשה. הנהלה החליטה לפי סדר זה: קודם לוקחים מרפתות של 12 ראש, אח"כ של 10 ראשים וכו'".
- 24.9.1949 ערב ראש השנה תש"י מתקיימת האסיפה השנתית ובה מאשרים את הזמנת עגלות מחו"ל כדי להכניס דם חדש לעדר של הכפר

28.1.1950 אסיפה כללית, (גור אריה יעקב): "הוטל מטעם המרכז החקלאי לתת להתיישבות החדשה במשך השנה 140 עגלות, בנות 3 חודשים. זאת אומרת כל משק עגלה". (פליטמן חיים): "צריך לקחת מכל משק חוץ ממשקים מעוטי ראשים".

4.2.1950 באסיפה הכללית "כנראה שבחודש זה נצטרך לתת את העגלות, בהתאם לרשימות שנסדר. תהיה הטבה ניכרת במחיר".

13.9.1950 (אסיפה) (גור אריה יעקב): "על חשבון המלווה האמריקאי קיבלנו עגלות אמריקאיות בסך 12,000 דולר. למחלבה הוזמנו טנקים להובלת חלב... יש הפרשים גדולים במשקל בינינו ובין תנובה".

2.12.1950 (אסיפה כללית): "חיסון הבקר נגד אנפלסמה לביצוע מיידית". האסיפה מחליטה לבצע מיידית חיסון עגלות נגד טלריה.

18.8.1951 (אסיפה כללית): "מחיר החלב מחודש ספטמבר יהיה 107 מיל לליטר".

20.10.1951 (אסיפה שנתית) (זהר ישראל): "הרפת היא אצלנו בירידה, עלינו להוציא את אוכלי החינם מהרפת. הייתי מעמיד את הרפת על מקסימום של 10 ראשים".

"נחמץ אצלנו כמה פעמים החלב"

13.10.1951 (גנני יוסף): "מעלה באסיפה השנתית את "עניין אי קבלת החלב ביום הכיפורים".

(צבי עציון): "אומר "שאלת הרפת מדאיגה מאוד. אין למי למכור פרות. פרות מניבות יכולים לשווק, אך פרות פרזיטיות, אין אנחנו צריכים..."

קרבינסקי עובד המחלבה מעיר "האשמות של זהר ביחס למחלבה הן עלילה". דורש ועדת חקירה. נבחרה ועדה של 3 חברים.

15.10.1951 (אסיפה כללית) (ישעיהו פורת): "יש צורך להוציא השנה כ-200-150 פרות סוג ב"

(מכצה גולדברג): "ענף הרפת... כמות החלב במחלבה כמו לפני שנתיים למרות שנוספו כ-100 פרות לדעתי ההזנה לא טובה".

6.12.1951 (יוסף גנני): "ישנם הרבה ספרטורים בכפר, וזה מוריד את כמות החלב במחלבה..."

25.12.1951 (אסיפה הכללית): "תנועת המושבים החליטה לשלוח חציר וקש למושבים שנפגעו מהשיטפונות. יאספו בכל משק חבילות חציר וקש".

9.2.1952 אסיפה כללית – סקירה על מצב הרפת בתשי"א. (תורן אברהם): "המחלות שהיו בעיקר אנפלזמה וקדחת שלושת הימים... תנובת החלב תלויה בכמות מספקת של שחת... משנת תש"ז יש ירידה בתנובת הפרות: בתש"ט 4102 ליטר לפרה, תש"י 3955 ליטר, תשי"א 3600 ליטר. אחד הגורמים לכך הוא הגידול במספר הראשים שגורם לירידה בטיפול ובטיפוח של כל ראש. גורם שני, הוא המעבר לשתי חליבות ביממה, 10% פחות חלב... הוחלט להזמין מומחים להזנה".

6.3.1952 (מועצה): "המצב הכספי של הכפר קשה, אין חידוש הלוואות בבנקים וכו' הוחלט לבחור ועדה שתציע צימצומים בהוצאות, מכירת פרות"

13.3.1952 בישיבת המועצה הוצגו מסקנות הוועדה למצב הכספי. המלצה ראשונה הייתה מכירת פרות...

25.9.1952 ישיבת מועצה – (איסר לוי): "שיווק חלב השנה 1,877,000 בשנה שעברה 1,718,000. אפשר לראות שאין התקדמות בשיווק החלב השנתי, הוא נע קדימה ואחורה."

18.12.1952 – הוחלט לא להקטין את ההקצבה של מזון מרוכז לפרות.

7.2.1953 - חמיצות החלב יש להקפיד על נקיון כדי החלב של החברים.

25.2.1953 – כינוס החלב - עמדת הכפר – נקיטת כל האמצעים חוץ משביתה.

5.3.1953 – נתקבלה מכונת חליבה – יש שלושה מועמדים – הוחלט לערוך הגרלה.

10.1954 באסיפת חברים (החבר אמיר) : "העדר שלנו ירד פלאים. מחזיקים 15 ראש וההכנסה כמו מ-9 ראשים..."

16.6.1955 – הוחלט שמחייבים את החברים למכור 150 פרות והתמורה תזוכה בחשבונות החברים בעוד 5-6 חודשים, אחרי עונת הקלמטינות...

1.10.1955 – (החב' גלעוז): "כ-15 חברים חיסלו את הרפתות שלהם..."

10.1.1957 – אינפורמציה, "חסרים מלאים במחסן האספקה".

10.11.1957 – (חיים החרמוני) ד"ר אשכנזי פנה אליו בשם "החקלאית" שהחליטה לעשות מאמצים להחזיר את הכפר ל"חקלאית". הוחלט לחכות להצעות בכתב.

ביטוח הבקר עלה לכפר השנה 12,000 ל"י. ב"חקלאית" היה צריך לעלות – 20,000 ל"י.

26.8.1958 - החלטות האסיפה וועדת הבקר על מכירת פרות לסוכנות: פרה בתנובה של 4,000 ליטר המלטה 1-3 חודשי הריון – 1,400 ל"י.

כל חודש הריון פחות או יותר -40. ל"י

פרה בחדשיים הריון – מחיר בשר + 200 ל"י

כל 100 ליטר חלב (נוסף ל-4000) 12.50 ל"י שומן 3.5%

אם תמכרנה פרות לא לסוכנות, במחיר גבוה יותר תהיה השוואת מחירים.

פרות שהניבו יותר מ-5000 ליטר או פחות מ-4000 ליטר, המכירה חופשית.

11.9.1958 – הוחלט לפרסם מודעה "שכל משק חייב למכור פרה אחת לסוכנות..."

דו"ח מיישיבת מועצת "תנובה" (החב' גלעוז): "השנה היה עודף חלב 22%. בשנה הבאה צפוי עודף גדול יותר... הביאו 7,000 טון של חמאה אמריקאית... הפסיקו לייבא גבינות מחו"ל וחמאה אמריקנית... לכפר ויתקין יש 200,000 לירות בהשקעות ב"תנובה".

8.1.1959 – (החב' מ. פרקר): "הצטרפות לאגודת "און". הפריה שלנו מבחינת בריאות – בסדר. טיב הפרים שלנו אינו נופל מהאגודות הארציות. התעברות העגלות אצלנו מעל הממוצע. המבנים של הפריה מיושנים ואינם עונים לדרישות של היום. יש צורך בהחלפת הפרים או יבוא של פרים מבחוץ... "האון" לא מזריעים בשבתות וחגים.

15.12.1959 – הרופא הוטרינרי ד"ר זקס רוצה לגור בנתניה בסביבה דתית. הוחלט לקבל את בקשתו.

- 29.12.1959 – מחלת הפה והטלפים. מאיר פרקר מוסר על המצב בכפר.
- 6.3.1960 – הוחלט לשלם ביטוח לפרות שהוצאו בגלל מחלת הפה והטלפיים בהתאם לשוויון, בגובה 100%.
- 16.4.1960 – ועדת הבקר מציעה לבטל את הביטוח על "אי התעברות". הוחלט להשאיר את הביטוח, אך לשלם רק 50%.
- הוחלט לבנות "מחסן סילו" במחסן האספקה בהשקעה של 40,000 ל"י...
- 5.9.1960 – אושרה החלטת ההנהלה להפסיק לקבל בצהרים את החלב במחלבה.
- 8.12.1960 - הוחלט להגדיל את מיכלית החלב ל-13,000 ליטר.
- 23.12.1960 - (מאיר פרקר): "חסרות בארץ 8000 פרות חולבות. בכנס של מגדלי בקר הוחלט לספק לסוכנות תוך חצי שנה 2,000 פרות חולבות מהמשקים. הכנס התנגד ליבוא של פרות חולבות מחו"ל. מחיר פרות שמניבות 4,500 ליטר הוא 1,350 ל"י לפרה. אספקת הפרות תהיה צמודה ליכולת התשלום של הסוכנות."
- 28.2.1961 - החל מה-1.2.1961 תהיה הקצבת אספקה לבעלי חיים (תערוכת מ"מ).
- 26.10.1961 – (פורת): "המצב במחסן האספקה: כוספא – מצב קשה, יתר המצרכים בסדר".
- 1.5.1962 – המועצה מחייבת את כל החברים בעלי רפתות של למעלה מ-6 פרות למכור פרות לסוכנות. בכפר 125 משקי חלב, 96 בביקורת חלב.
- 14.6.1962 – (ניסן) העלו מחיר המספוא ב-20% מתחילת יולי. מחיר החלב יועלה בגלל זאת, אך לא עקב העליה במחירי החציר ושכר העבודה.
- הוחלט לסמן בצבע לבן, איזור אסור לחנייה ליד המחלבה, פרט לפריקת כדי החלב. מי שיעבור על ההחלטה יקנס ב-5 לירות...
- 22.8.1963 – אושר תקנון ביטוח הבקר.
- 21.4.1964 - מענק שחיטת פרות ינתן לכל משק שמייצר 22,500 ליטר בשנה. המענק בסך פחות מ-300 ל"י מהפרה השניה. הראשונה לא מקבלת.
- 16.7.1964 (אמיר) ועידת תנובה – ירידה בקומיסיון חלב מ-0.5 אגורות לליטר ל-0.3. מניות תנובה: מי שמגיע לתקרה ממשך לשלם עוד 10 שנים כהלוואה שאח"כ תוחזר.
- 20.7.1964 – מכירת בקר – ההיקף עצום, אין להטיל עבודה זו על המרכזים... העובד העוסק בכך עובד בקבלנות.
- 2.8.1964 – הוחלט לדרוש מארגון הקניות שלנו לפעול להקמת ארגון לשיווק בקר במרכז הארץ (דוגמת "צפונית ו-"דרומית").
- 10.8.1965 מחסן אספקה – הוחלט לחדש את המחסן בהשקעה של 195,000 ל"י. הוחלט לאשר החלטת ועדת הבקר להיכנס ל"חקלאית".

18.10.1966 – שינויים בתקנון הביטוח הפנימי: הוחלט לבטח את כל הפרות בערך שווה של 1,500 ל"י. הוחלט לבטל את הביטוח לפרות שנשלחות לשחיטה. להשאיר את הביטוח לפרות וגידול שנשחטו שחיטת אונס או מתו, כפוף לאישור הרופא.

6.12.1966 - מניות "מרבק", הוחלט לחייב את המשקים על יסוד ראש בקר משווק, במשך 5 שנים החל משנת תשכ"ה. המניות יהיו רכוש האגודה, הגביה על חשבון הון עצמי. הגביה "דמי שימוש" במרבק.

23.12.1966 – עליה במחירי האספקה.

2.3.1967 – נכנסו לתוקפן מכסות חלב המחולקות לחודשי השנה.

9.5.1967 - שיווק עגלים לבשר: יש פיגור של חודש ימים. פולפה: מסיימים את החלוקה השבוע – לכל חבר 2 טון.

7.9.1967 – יש ירידה בתפוקת החלב ברפת. נבדקת ע"י מומחים.

26.5.1964 – (החב' ניסן): "שיווק בקר – המוסדות בארץ החליטו שכל הבקר בארץ ישחט בשני בתי מטבחים "צפונית ו-"דרומית".

23.1.1968 (מועצה) הוחלט: הוצאת בקר מאונס באישור הרופא, לכל אחד מבתי המטבחים תחשב כהוצאה מהבטוח.

18.2.1968 (מועצה). מניות "מרבק" הוחלט לגבות 10 ל"י לכל ראש משווק, מאפריל 1968.

17.9.1968 (מועצה) הוחלט: מניות "מרבק" רכוש האגודה. הגביה "דמי שימוש" ב"מרבק" לפיכך הגביה על חשבון הון עצמי.

7.9.1971 (מועצה) מחירי מחסן אספקה יועלו מיום הפיחות.

11.10.1971 (מועצה) "מכסת החלב של הכפר 5,200,000 ליטר תגדל ב-780,000 ליטר (15%)".

1.10.1972 (מועצה) "בטוח בקר נגד גניבות, הוחלט לכלול במסגרת ביטוח הבקר".

21.8.1973 (מועצה) "ההנהלה רשאית לחייב חברים להחלפת חלקות למטרת בניית מבנים משקיים במסגרת "הציאה החוצה"

6.8.1975 (מועצה) "מרכז מזון לרפת – הוחלט להכין תכנית אב. במקביל לבנות סככה לאחסון מזונות יבשים ובורות תחמיץ".

11.5.1976 (מועצה) "מכסות חלב – הוחלט לייצר 10% כתוספת למכסה. כל ליטר מיוצר משתתף במחיר ה"פול".

13.10.1976 (מועצה): "קבלנו תוספת למכסת החלב 420,000 ליטר. סה"כ המכסה 8,200,000 ליטר".

17.3.1977 (מועצה) "ייצור שיא של חלב. במרכז מזון התקינו מאזני גשר. מתחילים בייצור תחמיץ".

27.4.1977 (מועצה): "מרכז מזון – בור תחמיץ ראשון – מכוסה. בשבוע הבא יתחילו למלא את הבור השני. חברים שימכרו ירק מחלקותיהם למרכז המזון, תשמר זכותם לקבלתו כתחמיץ, מעבר לזכות השווה של כל הרפתנים..."

- 30.6.1977 (מועצה): "ייצור החלב השנתי בשנת 77-76 9,500,000 ליטר. כ-1,100,000 מעבר למכסה. המכסה למשק +10% 130,000 ליטר. משרד החקלאות הורה לגבות 3 אגורות מכל ליטר חלב מיוצר, לתוספת תשלום לחלב שמעבר למכסה. הוחלט: מכסת הכפר (פול א') תהיה 8,200,000 +10%.
- 14.7.1977 (מועצה): ייצור חלב בחודש יוני 940,000 ליטר. (בחודש יוני 1976 860,000 ליטר). מכסת החלב לשנת 77-78 תהיה 8,500,000 + 5%. הייצור מעבר לכך פול ב' ". הייצור ביולי 1977 901,000 ליטר. ביני 1977 962,000 ליטר.
- 19.7.1977 (מועצה) חלב יולי 1977 901,000 ליטר. יולי 1976 847,500 ליטר.
- 27.6.1978 (מועצה פתוחה) (אריק נחמקין – מזכיר התנועה): "המושבים קיבלו תוספת מכסה – 45,000,000 ליטר. ישנה מגמה של חיסול רפתות. מי שיחזיק מעמד יעלה על דרך המלך. אין סיכויים להגדלת מכסות והעלאת מחירים בזמן הקרוב".
- 9.8.1978 (מועצה): "ייצור בשנה שעברה 9,8 מיליון ליטר. בתוספת 10% ואי ביצוע של חלק מהחברים תהיה המכסה 200,000 ליטר למשק. פול מחיר החלב – מכסת הכפר + 10%".
- 12.10.1978 (מועצה): "מכסות חלב – השנה נייצר בגובה המכסה שלנו. מי שייצר יותר, יש סיכוי שיקבל בשנה הבאה תוספת למכסה".
- 4.2.1979 (מועצה): עגלים משווקים בגילאי 13-13.5 חודשים"
- 19.2.1979 (מועצה): "מספר משקי הרפת בכפר הכוללים חולבות, עגלים + מטע ולול – 58, שלושה משקים בתהליך חיסול הרפת השנה.
- עלות בניית בור תחמיץ במרכז המזון 520,000 לירות"
- 13.9.1979 (מועצה): "הוחלט להמשיך את הניסויים במספר משקים, בנושא בתמותת יונקים, לפי שיטת ד"ר פירון".
- 17.9.1979 (מועצה): "ביטוח בקר – הוחלט שלם פיצויים על כל נזק שנתי מעל 7.5% מערך הבקר במשק. הפיצוי 85% מערך הבקר".
- 25.10.1979 (מועצה): "קצב ההתייקרויות מסחרר. במספוא – צמצום האשראי לכוספא. סובסידיה לחלב 41%. מצב הרפתנים – סביר".
- 28.11.1979 (מועצה) (לנדסמן מנהל תנובה): מעריך שתהיה ירידה בביקוש של 15-20%. אין סיכוי שיפחיתו את מכסות החלב בקרוב. יש התחייבות ממשלתית לקניית כל הכמות המתוכננת. יש בעיה עם 30 מיליון ליטר מעבר לתכנון. התחזית: צמצום המכסה בהיקף 5-7%".
- 19.12.1979 (מועצה) "מחיר החלב לקונים במחלבה שלנו 12 לירות לליטר".
- 25.12.1979 (מועצה): "ניסוי חלב שפיר – הוחלט לשלם מחיר נומינלי, או תוספת פרס ללא קנסות" ... (החלטת ההנהלה): "אין לקנות פרות ועגלות מחוץ לכפר, ניתן לקנות עגלים מבחוץ".

16.03.1980 שיווק ינואר 1980 869,000 ליטר חלב, 203 ראשי בקר, הכנסות 13.9 מיליון ל"י, הוצאות 8,5 מיליון ל"י

9.4.1980 (מועצה) (איה בצר, ו. המשק – תנועת המושבים), יש סכום לשלם לרפתנים את מחיר המטרה לחלב לשנה המסתיימת ב-31.3.1980. המכסה הארצית 675 מיליון ליטר. הוסכם כי מכסתו של כל משק מ-1.4.1980 תהיה כמכסתו או ייצורו בשנה החולפת, פחות 2.5%. יש מחיר מטרה. תקום קרן עודפים לחמאה של 80 אג' לק"ג, 30 אג' ע"ח היצרנים ו-50 אגורות ע"ח הממשלה. יש היטל על אבקת חלב מיובאת שתשווה למחיר האבקה המקומית. מכסת החלב של הכפר שהייתה 10.5 מיליון ליטר, תפחת ל-10.250 מיליון ליטר. מחיר החלב בפברואר-מרץ 11.20 ל"י. מ-1.4.1980 המחיר 12.57 ל"י לליטר. התשלום יהיה לפי מספר החיידקים.

12.5.1980 (מועצה) הוחלט שמחיר פול א' השנה, יהיה לכמות של 10.350 מיליון ליטר.

3.12.1980 (מועצה) השוואת נתונים:

9/1979	מצטבר עד 8/1980	9/1979	9/1980	
10,123,301	10,419,850	799,402	784,905	חלב ליטר
5,154,000	11,740,000	526,460	1,270,000	חלב שקל
561	603	24	52	פרות לבשר
1008	1414	90	95	עגלים ועגלות
7,650,000	18,237,000	803	2,055,000	הכנסות שקל
5,945,000	13,340,000	711,000	1,555,000	הוצאות שקל
1,705,000	4,897,000	92,000	500,000	עודף

בתקופה זו עלה המדד ב-131%

4.2.1981 (מועצה) "שיווק עגלים למרבק – מכסה שווה לכל החברים"

22.7.1981 (מועצה) "אושרו השקעות במרכז מזון בסך 700,000 שקל"

7.9.1981 (מועצה) מכסות החלב, "הוחלט לא לשנות – מחצית מהכמות המיוצרת תקבל מחיר מלא, והמחצית השנייה מחיר "פול"

12.11.1981 (מועצה) תקציב השקעות – לא אושרה התקנת מזגן למשרד הבקר.

27.1.1982 (מועצה) "אושרו השקעות במרכז מזון. הקמת בור תחמיץ נוסף בסך 250,000 שקל

24.5.1982 (מועצה) קבלת חלב במחלבה בימי שיא 43,000 ליטר ליום. השקעות במחלבה בין 18-20 מיליון שקל"

18.7.1982 (מועצה) קבלת חלב במחלבה בימי שיא 43,000 ליטר ביום. תוכננה יכולת המחלבה לקבלת 55,000 ליטר ביום. ישנה בעיה בקירור החלב שמגיע חם למחלבה.

15.8.1982 (מועצה) חלב הוחלט פול א' מכסת הכפר + 10%, השתתפות מהליטר הראשון.

28.9.1982 (מועצה) "הוחלט להקים 12 יחידות, בנות 5 דונם האחת, לגידול עגלים לבשר, משולב עם גידול בקר לחלב." "הוחלט שאין יותר הכנסה ששל עגלים אדומים לתחום מגרשי הכפר, גוש לגידול עגלים אדומים בנפרד".

- 24.2.1983 (מועצה) יציאה החוצה של רפתות – מתוכנן 4 רפתות לחלב ו-8 רפתות לגידול.
- 8.5.1983 (מועצה) "יציאה החוצה של רפתות מתוכנן בחולות, מצפון לחופית בין שטח ה"אי" לכפר". 12 יחידות, כ"א 5 דונם ברוטו. כל יחידה מתוכננת ל-150 חולבות, מכון חליבה, יונקים, סככת רביצה מרוצפת חול מחצבה, השטחים הפתוחים – מבוטנים. הנוזלים מהפרדת הזבל יופנו ל"ביוב נתניה"...
- 11.7.1983 (מועצה) "הוחלט ליעד שטח מהפרדסים ליציאה החוצה של רפתות"
- 8.12.1983 (מועצה) "אושר תקנון לפרוייקט הרפת"
- 13.2.1984 (מועצה) "אושרה הצעה לבנות מתבנים במרכז המזון"
- 29.4.1984 (מועצה) "אושרה בניית שני מתבנים במרכז המזון בסך \$110,000. פרוייקט הרפת – אושרה השקעה בסך \$900,000".
- 22.7.1984 "חיוב ההוצאות במרכז המזון – הוצאות עבודה בהכנת הבלילים תוטלנה על מחיריהם, כל ההוצאות העקיפות להפחתות מרכז המזון תוטלנה על כל תשומות המזון הקנוי לרפת".
- 26.8.1984 (מועצה) תקציב נוסף לפרוייקט הרפת בסך \$300,000 יועבר לתקציב השנה הבאה.
- "ההנהלה לא תאפשר לחברים לרכוש עגלות מערבלות".
- 6.9.1984 (מועצה) חיוב השימוש במרכז המזון לרפת: על כל טון בליל יגבה מחיר קבוע \$3. שאר ההוצאות יוטלו על החומרים הנפרדים (למעט תערובת ממחסן האספקה) לפי קביעת ועדת המחירים.
- 10.9.1984 (מועצה) אושרה רכישת משקל (מאזנים) חדש לשקילת בקר.
- 5.11.1984 (מועצה) מכסות חלב: מ-1.4.1984 עד 30.3.1985 מכסת הכפר 13,800,000 תהיה בפול אחד. יפורסם מה המכסה לכל משק.
- 15.11.1984 (מועצה) אושרה קניית מאזניים למרכז המזון עד 15 טון. בהשתתפות "תנובה אקספורט" אושרו קניית חותך בלות 3,000 נש, גדר למרכז מזון 1500 נש. לא אושרו, מסוע 20,000 דולר, שופל 60,000 דולר.
- 10.6.1985 (מועצה) אושרה הצעת ההנהלה "מכסת חלב לכל משק 350,000 ליטר
- 18.6.1985 (מועצה) הוחלט: שטח פרוייקט הרפת לא יקבל השתתפות בתשתיות ברמה זהה לשטח הבנוי בכפר.
- 27.8.1985 (מועצה) מכירת רפת בפרוייקט מחבר לחבר: הוחלט – האגודה תהיה מעורבת בכל דיון על מכירת נכס עם מכסת ייצור.
- 1.9.1985 (מועצה) מכסת החלב למשק – בכל מקרה 320,000 ליטר + 5%
- 2.12.1985 (מועצה) מכסת החלב לשנים 1985-1986: הוחלט "פול מחיר אחיד יהיה 105% מהמכסה המאושרת (של הכפר) 14,526,750 ליטר, כל ייצור עד 350,000 ליטר למשק יקבל את מלוא המחיר.
- 2.2.1986 (מועצה) השקעות במרכז מזון: משטחים, קירות, תיקוני בורות, סגירת תא, גג על בור תחמיץ. סה"כ \$20,000 מסוע וחיבור חשמל \$7,000 מכשיר קשר \$1000. לא אושר מזגן וסידור חדר שקילה \$5000.

- 18.12.1986 (מועצה), ועדת בקר, אושרה השקעה במדחס – 4500 ₪
- 21.9.1987 (מועצה) אושרה תוספת השקעה במחלבה 150,000 ש"ח
- 2.3.1987 (מועצה) תוספת מכסת חלב על בסיס פרטני. חלוקת התוספת תהיה לפי הנהוג בענף, במגבלות גורמי החוץ, נותני התוספת.
- 21.9.1987 (מועצה) אושרה תוספת לתכנית השקעות במחלבה בסך 150,000 ש"ח.
- 23.2.1988 (מועצה) אושרו השקעות במרכז מזון: בקריות למעקב 10,000 ₪, מחיצות בטון 16,000 ש"י, צג מואר 750 ₪.
- 23.5.1988 (מועצה) מאזן 1986 – מרכז מזון בגין גביית יתר יוחזרו למשתמשים 350,000 ₪ מחסן אספקה – החזר 40 ₪ לטובה.
- 4.9.1988 (מועצה) אישור חבר לוועדה לשיפור איכות החלב ליד מועצת החלב.
- 20.10.1988 (מועצה) אושרה מועמדות חבר, כנציג הכפר ב"האון".
- 13.4.1989 (מועצה) חלוקת מכסות החלב: פול החלב יהיה 100% של המכסה השנתית ויכלול את כל התוספות שתתקבלנה במשך השנה, תהיה התחשבות חצי שנתית. חלב חריג עד 104% יקבל את המחיר לחלב זה שתשלם "תנובה". כל נזק שיגרם מייצור חלב עודף, יוטל על חלב זה.
- 22.6.1989 (מועצה) אושר נציג הכפר למועצת המנהלים של מועצת הבשר. אושר נציג הכפר ב"הקלאית".
- 25.2.1990 (מועצה) לא אושרה הצעה לחלק מכסות חלב פרטניות לחברים בפרוייקט הרפת.
- 20.5.1990 (מועצה) מכסות חלב – הוחלט להכיל על כל משק את התנאים כפי שפורסמו בחוזר "תנובה" מיום 26.4.1990
- 17.6.1990 (מועצה) נושא מכסות החלב וחלוקתן יהיה בידי ההנהלה בשיתוף ועדת הבקר.
- 24.10.1990 (מועצה) מכסת חלב עיזים של משק בכפר הומרה לחלב בקר.
- 5.12.1990 (מועצה) נתקבלה תוספת חלב פרטנית לשני משקים בכפר. האחד – המרה של מכסת חלב עיזים השני – ממשרד החקלאות. תוספת מכסת חלב תבוא ממקורות חוץ בלבד, ולא על חשבון מכסות האגודה, עד למידת הפול של יצרני החלב בכפר. אם בעתיד תתקבל תוספת מכסה למשקים אלו בגין היותם משקים קטנים, בצורה שתפגע במכסת החלב של כלל חברי האגודה, תועבר התוספת למכסת האגודה.
- 22.5.1991 (מועצה) מכסת החלב השווה לכל החברים (למעט 3) 291,583 ליטר. ייצור חלב חריג ברבעונים שיגרם לכפר חריגה רבעונית מעל 8% ומחיר סופי של 25% בחורף או 40% בקיץ, יוטל על אותם חברים. אי ביצוע עובר לחברים בעלי המכסה המלאה והשווה, מותנה בביצוע בפועל. מכל ליטר אי ביצוע יגרע סכום מסויים לכיסוי אי ההתאמות, בין חריגות חורף קיץ של האגודה לבין אלו של החברים. נזק ישיר או עקיף בגין עבירה של חבר על צו החלב, יוטל כולו על החבר.
- 10.5.1992 (מועצה) אושר לחבר לקבל מכסת חלב אישית ממועצת החלב.
- 17.6.1993 (מועצה) התקבלו תוספות מכסות חלב לחברים.
- 25.8.1994 (מועצה) ברפת השנה – שחיקה ברווחיות, הגדלת מכסות מתוכננות לשנת 1995.

- 23.8.1995 (מועצה) אנטיביוטיקה בחלב. הוחזרו השבוע 10,000 ליטר. "תנובה" משלמת ומזהירה מהישנות מקרים כאלה. אין לאגודה אפשרות להטיל קנסות על חלב אנטיביוטי.
- 15.2.1996 (מועצה) נקנה "סוס" חדש להובלת מיכלית החלב.
- 2.10.1996 (מועצה) שיווק לבשר במצב קשה
- 30.11.1996 (מועצה) (גדליה גל יו"ר "תנובה" אינפורמציה) שותפים ב"תנובה" 650 משקים. המחזור – 700 מליון דולר.
- 12.12.1996 (מועצה) הוחלט שמרחק מכוני חליבה (בפרוייקטים בחוץ) מהדרך – 5 מטרים.
- 17.4.1997 (מועצה) הרפת עברה מספר זעזועים, החמור ביותר – איכות הסביבה.
- 8.1.1998 (מועצה) עלות שיווק עגלים – 45 ₪ לראש. ייצור חלב בשנת 1997 17,200,000 ליטר (המכסה +1%). בשנת 1999 תהיה תוספת לכפר כמיליון ליטר. לכל יחידת רפת כ-36,000 ליטר. עליה ברווחיות בשנת 1997 כ-15%.
- 22.2.1998 (מועצה) שימוש כלים באיגום כלים: בעיקר עגלות להובלת בקר ומיכל שתן.
- 21.6.1998 (מועצה) לאגודה רכוש מוערך ומופחת בסך 5,000,000 ₪ (כמו מרכז מזון ומכון התערובת).
- 5.11.1998 (מועצה) נקבעה ועדה משותפת להנהלה וועדת בקר לטיפול בנושאים – מרכז המזון ואיכות הסביבה.
- 4.2.1999 (מועצה) הרפת: הוקם ועד פעולה של הרפתנים לטיפול ברצון הממשלה לנגוס ברווחיות הענף. נבחנת ע"י חברת "צנובר" פעילות מרכז המזון. נחתם הסכם עם חבר להעברת שטח פרדסו בפרוייקט לאגודה כך שיאפשר כניסת שני משקים נוספים לפרוייקט. הייתה פציעה חמורה של עובד במרכז מזון. נבדקת האפשרות להכפיל ביטוח צד ג' למקרה חד פעמי. במקרה הנ"ל האגודה מכוסה. במחלבה הוחלף מיכל מי הקירור + מיכל לאיחסון חלב. ההשקעה קרוב ל-200,000 ₪.
- 23.3.1999 (מועצה) ענף הרפת עובר רפורמה, שותפויות ומכירת מכסות, הקטנת מספר הרפתנים והגדלת המכסה ליחידה. חברת "צנובר" בודקת את הנושא ואת מכון התערובת ומרכז המזון. הוקם צוות חירום ארצי של רפתנים להגדלת הריווחיות. תידרשנה השקעות בנושא איכות הסביבה ואולי יינתנו מענקים.
- 8.1999 (מועצה) במחלבה נעשתה השקעה גדולה בסך 300,000 ₪.
- 2.9.1999 (מועצה) נמסרה אינפורמציה בנושא סילוק פגרי בקר.

ערכה: שרי גלבוע

משרד החקלאות

תאריך: לשכה וטרינרית חדרה.
 כ בתמוז תש"ל,
 24 ביולי 1970.
 מספר: ב/37/ג

לכבוד
 ועדת הבקר
 כפר - ויתקין

א.נ.ג.

הנדון: מהלח"השכיחה" בין רפתני כפר ויתקין.

לצערי עלי להודיעכם שאינני מוכן להמשיך לעבוד במבחני סוברקולין אצלכם, אם לא תונהג שיטה של קנסות ל"שוכחים".

והנה סכום עבודתי ביום 20.7.70 ו 23.7.70 כאשר 14 רפתנים קבלו מכתבים אישיים הביחה ונתבקשו בשעה קבועה לקשור פרה מסוימת לבדיקה משנה.

ביום הקריאה החוצאות 23.7.70	ביום ההזרקה 20.7.70
6	6 הכל בסדר (1)
1	הפרה לא קשורה, אני חייב להכות. (2)
5	שכחו לגמרי אני חייב להכות או לבוא פעם שניה (3)
	לא יודעים מכלום אני חייב להכות (4)
	אף אחד לא בביח העבודה לא בוצעה כלל (5)
	הפרה נמכרה לשחיטה בנגוד להוראות (6)

יוצא שיותר מחצי מספר הרפתנים שכחו, אינם יודעים וכו', וכך גם ביום השני של בקורי 23.7.70, למרות שלכל אחד מסרתי בדיוק הודעה אישית.

אין לי זמן, וכוח ורצון לרוץ אחרי רפתנים במספר כה רב ולא אסכים להמשיך בדרך זו לעבוד.

ב ב ר כ ה,

ד"ר ח. אהרוני
 מנהל לשכה וטרינרית
 חדרה